

TOPLUMSAL BÜTÜNLEŞME İLE YERLEŞKE DÖNÜŞÜMÜ İLİŞKİSİ: TÜRKİYE'YE ZORUNLU GÖÇLE GELENLER VE BARINMA DENEYİMİ*

Doç. Dr. Saime Özçürümez

Bilkent Üniversitesi

Siyaset Bil. ve Kamu Yön. Bölümü

ORCID: 0000-0003-3957-6915

Dr. Julinda Hoxha

Bilkent Üniversitesi

Siyaset Bil. ve Kamu Yön. Bölümü

ORCID: 0000-0001-6108-2159

Merve Akdemir Kurfalı

Bilkent Üniversitesi

Siyaset Bil. ve Kamu Yön. Bölümü

ORCID: 0000-0002-0318-1084

Öz

Karma nitelikli uluslararası göç ile hareket eden kişilerin kentsel alanlarda yaşamayı tercih etmesi, barınma deneyimleri açısından kentlerde farklı sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. 2011 yılından itibaren yoğun bir şekilde Suriye'den zorunlu göçle Türkiye'ye gelen kişilerin kentlerdeki varlığı, bu kişilerin barınma deneyimlerinin Türkiye özelinde incelenmesi gerekliliğini belirginleştirmiştir. Özellikle bu deneyimlerinin toplumsal bütünleşme ve sosyal uyum süreçlerine etkisine ilişkin çalışma ve uygulamaların bilimsel olarak değerlendirilmesinin önemi giderek artmıştır. Bu öneme karşın, Türkiye'de bu konuya ilişkin çalışmaların sayısı oldukça azdır. Bu çalışma, Türkiye'ye zorunlu göçle gelenlerin barınma deneyimleri ile toplumsal bütünleşme ve sosyal uyum süreçleri arasındaki ilişkiyi inceleyerek, bilimsel çalışmalardaki söz konusu eksikliği gidermeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla, ilgili ulusal ve uluslararası yazın incelenerek birey merkezli bakış açısıyla konutun, toplumsal bütünleşme ve sosyal uyum bağlamında anlamı ve etkisi, özgün bir biçimde fiziksel, sosyo-psikolojik ve mekânsal boyut olmak üzere üç boyutla sınıflandırılmıştır. Türkiye'deki zorunlu göçle gelenlerin barınma deneyimini anlayabilmek ve açıklayabilmek için mekânsal ve sosyo-psikolojik boyutlara ilişkin çalışmaların artması gerektiği tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Barınma, Konut, Mahalle, Türkiye, Zorunlu göçle gelen kişiler

Social Cohesion and Transforming Cities: The Housing Experience of Displaced People in Turkey

Abstract

The surging demand of people in international mixed migration flows to live in urban areas leads to different challenges pertaining to their housing experiences. The urban concentration of forcibly displaced Syrian people arriving to Turkey since 2011 has led to the growing importance of examining their housing experiences. In particular, the significance of carrying out and improving scientific examination of housing experiences in relation to social cohesion research and practice has constantly increased. Despite its prominence, the housing experience of forcibly displaced people living in Turkey has not been adequately explored from a conceptual standpoint. This study aims at filling the gap in the literature by examining the link between the housing experiences of forcibly displaced people and social cohesion processes in Turkey. To this end, international and national publications that deal with issues of social cohesion and housing experience are systematically examined. From an individual-centered perspective, the meaning and effect of housing in the context of social cohesion can be classified along three dimensions as physical, socio-psychological and spatial. This study emphasizes the need for more studies focusing on the spatial and socio-psychological dimension of housing in order to better understand the Turkish experience.

Keywords: Displaced people, Home, Housing, Neighbourhood relations, Urban settlement

* Makale geliş tarihi: 02.04.2019
Makale kabul tarihi: 04.11.2019
Erken görünüm tarihi: 15.10.2020

Toplumsal Bütünleşme ile Yerleşke Dönüşümü İlişkisi: Türkiye'ye Zorunlu Göçle Gelenler ve Barınma Deneyimi

Giriş

Türkiye'ye 2011 yılı ile başlayan Suriye'den kitlesel göç akını sonrasında, Türkiye'deki uluslararası koruma politikalarına dair uygulamaların, uluslararası kavramlar ve politikalar açısından değerlendirilmesinin bilimsel ve kamu yönetimine yönelik önemi son derece artmıştır. Bu kitlesel akınla beraber yerleşkelerin karşılaştığı sorunlar ve bu sorunların çözümlerine ilişkin konular dönemsel olarak farklılaşmaktadır. Öncelikli olarak geçici barınma merkezleri (GBM), zorunlu göçle gelen Suriyelilerin¹ barınma gereksinimini karşılamak için kullanılmıştır. Fakat artan kitlesel akın karşısında GBM'lerin yeterli olmayışı ve zorunlu göçle gelenlerin de kentlere yerleşmelerindeki artış, göç yönetişimi açısından kentlerdeki barınma deneyimlerinin incelenmesini gerektirmektedir. Zorunlu göçle gelenlerin barınma gereksinimlerinin karşılanması açısından 2011-2018 arası süreç; GBM odaklı, hem kent hem GBM odaklı ve kent odaklı olmak üzere iç içe geçmiş üç dönemle sınıflandırılmıştır. Bu çalışma, göçmen, mülteci ve sığınmacıları, yasal statülerindeki farklılıkların

---

¹ Bu çalışma, farklı ülkelerden zorunlu sebeplerle gelen kişilerin barınma deneyimlerine odaklandığı için, karma göç hareketindeki herkesi kapsayacak şekilde zorunlu göçle gelen kişiler kavramı; göçmen, mülteci ve sığınmacı yasal statülerinin yerine kullanılmıştır. 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde uluslararası alanda kabul edilen mülteci ve sığınmacı tanımlarını Türkiye'de özelleştiren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'da "mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsünü" olarak ifade edilen **uluslararası koruma** ve 91. maddede "Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılar" olarak tanımlanan **geçici koruma** yasal statüleri yabancılar arasındaki farklılıklara işaret etse de, sosyolojik açıdan bu kişilerin yaşadıkları kentsel deneyimler benzerdir. Bu nedenle bu çalışmada barınma deneyimine odaklanıldığı için, zorunlu göçle gelen kişiler kavramının kullanılması ile çalışmanın ikinci bölümünü oluşturan Türkiye'nin uluslararası alandaki konumunun değerlendirilmesi mümkün kılınmıştır.

ötesinde karma nitelikli uluslararası göç kapsamında değerlendirerek; zorunlu göçle gelen bu kişilerin kentsel deneyimlerini incelemektedir.² Diğer bir deyişle, karma nitelikli uluslararası göç ile gelen kişilerin birbirlerinden farklı sosyal, ekonomik ve kültürel geri plana sahip oldukları ve kentlerde de farklı koşullarda yaşadıklarını işaret eden tabakalaşmayı kabul etmekle beraber, uluslararası yazın ve raporların da işaret ettiği gibi kentlerdeki genel koşulları üzerinden barınma konusunu ele almaktadır. Türkiye özelinde ise araştırma sayısının fazlalığı nedeniyle daha çok zorunlu göçle gelen Suriyelilere odaklanılmaktadır.

Zorunlu göçle gelen Suriyelilerin Türkiye'ye giriş yaptığı 2011 ile 2014 yılları arası **GBM yoğun dönem** olarak sınıflandırılabilir. Acil durum kapsamında değerlendirilen kitlesel göç nedeniyle kurulan GBM'lerin yönetimi, bu dönemde AFAD'ın koordinasyonunda valiliklerdedir. Kentlerde ise özellikle 2018'e kıyasla yoğun bir yabancı nüfusu bulunmamaktadır. Kentlerdeki zorunlu göçle gelen Suriyeli sayısının beklenmedik bir şekilde artması sonucunda 2015-2018 yılları arasındaki dönemde, **hem GBM hem kentler**, zorunlu göçle gelen Suriyelilerin barınma ihtiyacına cevap veren mekânsal alanlar olarak tanımlanabilir. 2018 yılı mart ayı itibariyle GBM'lerin yönetiminde genel yetkili kuruluş, *Geçici Koruma Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik* ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü olmuştur. Acil durum yönetiminden toplumsal bütünleşme ve sosyal uyum yönetimine geçişte önemli bir adım olarak değerlendirilecek bu değişiklik ile birlikte GBM'lerde kalan kişilerin giderek azalması, bu dönemin 2018 yılında bitirilmesinin nedenidir. GBM'lerin kapatılma süreciyle beraber barınma alanındaki destek, kentlerde yaşayan zorunlu göçle gelenler için farklı şekillerde gerçekleşmeye başlamıştır. Ekim 2018 itibariyle zorunlu göçle gelen kişilerin %96'sı kentlerde yaşamlarını sürdürmektedirler (UNHCR, 2018). Sonuç olarak 2018'den günümüze kadar geçen süreçte, Türkiye'ye zorunlu göçle gelenlerin barınma gereksinimleri **kentlerde** karşılanmaya devam etmektedir. Böylece, bu kişilerin kentlerdeki artan nüfusu, toplumsal bütünleşmeye ilişkin konuların mekânsal olarak kentsel alanlarda ele alınması gerekliliğini netleştirmektedir. Çünkü bu önemli konuların her açıdan nitelikli bir biçimde değerlendirilmesi ve yenilikçi uygulamaların yapılabilmesi, alandaki farklı deneyimlerin kuramsal ve veriye dayalı şekilde kapsamlı bir analiziyle mümkündür.

2 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'da uluslararası koruma altında statüsü tanımlanan mülteci yasal statüsüne sahip kişiler, Türkiye'deki yabancılar içerisinde çok küçük bir grubu oluşturmaktadır. Bu kişilere odaklanan çalışmalar yok denecek kadar azdır. Bu çalışmada, mülteci yasal statüsünde olanların da zorunlu göçle gelen kişiler kapsamında olduğu belirtilmiş olmasına rağmen bu statüye sahip kişilerin yaşama koşullarına ilişkin çalışmaların azlığı nedeniyle, çalışmanın Türkiye kısmında daha çok zorunlu göçle gelen kişilere odaklandığı göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu çalışma göçmen, mülteci ve sığınmacı yasal statülerinden bağımsız olarak, karma nitelikli uluslararası göç hareketi içinde değerlendirilen zorunlu göçle gelen kişilerin, barınma gereksinimleri ve deneyimleri üzerinde genişletilmiş bir bilimsel yazın taraması sonucunda analiz ve sınıflandırma yapmıştır. Bilimsel yazın ve raporlarda, zorunlu göçle gelenlerin barınma deneyimleri ile toplumsal bütünleşme ve sosyal uyum ilişkisinin üç farklı boyut üzerinden ele alındığı tespit edilmiştir: fiziksel, mekânsal ve sosyo-psikolojik boyutlar. Bu çalışmada, bu üç boyut üzerinden literatür taraması sunulduktan sonra, Türkiye kısmında zorunlu göçle gelen kişilere odaklanılarak karma nitelikli uluslararası göç hareketinin bu boyutlar aracılığıyla ülke üzerindeki etkisi ele alınacaktır. Diğer bir deyişle, genel anlamda barınma ve toplumsal bütünleşme ve sosyal uyum arasındaki ilişkinin unsurlarını, mevcut kavramsal çerçeveleri yeniden değerlendirip kurgulayarak, 2011 yılından itibaren Türkiye'ye zorunlu göçle gelen Suriyelilerle birlikte belirginleşen barınma gereksinimini, bu kişilerin tamamını içerecek şekilde üç boyutta ele alarak inceleyecektir. Böylece barınma gereksiniminin karşılanma sürecinin toplumsal bütünleşme ve sosyal uyum üzerindeki etkisini ele alarak ulusal yazındaki Türkiye'ye ilişkin bu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır.

Yöntemsel olarak Türkiye'deki zorunlu göçle gelenlerin barınma koşulları üzerine gerçekleştirilmiş olan genişletilmiş literatür taraması sonucu elde edilen 13 adet uluslararası ve ulusal bilimsel yayın ve 27 adet çoğunluğu uluslararası olmak üzere hükümet, uluslararası kuruluş ve STK raporları taranmıştır. Görüldüğü üzere Türkiye ile ilgili yazılan yazılarda bilimsel raporlar, akademik çalışmalara göre çok daha fazladır. Bu sayısal veriler, bilimsel açıdan bu konunun ele alınmasının gerekliliğine işaret etmektedir. Bu çalışma, alanda yer alan bu eksikliği kapatmak için gerçekleştirilmiş bir çaba olarak nitelendirilebilir. Bu genişletilmiş bilimsel yazın ve rapor taraması sürecinde belli kavramlara odaklanılmış ve bu kavramlar üzerinden barınma gereksinimlerinin farklı boyutları ele alınmıştır. Buradan hareketle, "Türkiye, barınma, konut, yerleşim, mahalle, mesken, sosyal konut, yuva, geçici barınma merkezi, mekânsal ayrışma"³ literatür taraması yapılırken kullanılan anahtar kelimeler olarak belirlenmiştir. Bu kelimeler kapsamında ele alınan yayınların barınma konusunu fiziksel, mekânsal ve sosyo-psikolojik olmak üzere üç farklı boyutun Türkiye'deki çalışmalarda da görüldüğü tespit edilmiştir.

---

3 İngilizce bilimsel yazın ve rapor taramasında "Turkey, accommodation, housing, settlement, neighbourhood, house, social housing, home, temporary refugee center, (residential) segregation" anahtar kelimeler olarak kullanılmıştır.

1. Karma Nitelikli Uluslararası Göç ile Barınma Deneyimi İlişkisi

Kentlerde yaşayan göçmen, sığınmacı ve mülteci gibi farklı statü gruplarından oluşan karma nitelikli uluslararası göçle gelenlerin sayılarının artması sonucunda bu kişilerin barınma gereksinimlerinin nasıl karşılandığı ve deneyimlerinin kentsel ve özellikle metropolitan alanları nasıl değiştirdiği, bilimsel çalışmalarda ve uluslararası kurumların raporlarında yoğun biçimde incelenen konulardan biri olarak son yıllarda ön plana çıkmıştır (Gültekin vd., 2018; Kahraman ve Kahya-Nizam, 2016; Karasu, 2016; Lee ve Guadagno, 2016; Migration Watch UK, 2019; MMP, 2017; Moore, 2017; OECD, 2016; Sanderson vd., 2015, TMMOB-ŞPO, 2017; UNHCR, 2018; Woods ve Kayalı, 2017). Barınma gereksinimi ve konut politikaları ile farklı yabancı gruplar arasındaki etkileşimin kentsel alanlardaki durumu; özellikle bu grupların büyükşehirlerde bazı mahallelere yoğunlaşmalarının toplumsal bütünleşme ve sosyal uyumu olumsuz olarak etkilediğine ilişkin veriler çok yakın zamanda değerlendirilmiştir (OECD, 2018). Bu kişilerin yerleştikleri kentlerdeki mekânsal dağılımlarının, söz konusu yerleşkelerin sosyo-demografik yapısına ilişkin etkisinin istatistiksel verileri, dönemselsel olarak kent düzeyinde karşılaştırılmaktadır. Ancak barınma kavramının karmaşıklığı ve konut bulma aşamasının çok aktörlü süreci nedeniyle, söz konusu kavram ve sürecin toplumsal bütünleşme ve sosyal uyumla ilişkisine dair çalışmalar oldukça azdır (Soederberg, 2019). Oysa karma nitelikli uluslararası göçle gelenler, kentteki sosyo-demografik yapıya etkilerinin yanında, mekân kullanımına ilişkin fiziksel ve sosyo-psikolojik unsurlar açısından da kentsel dönüşümlerin önemli aktörlerindedir. Bu durum aşağıda detaylı şekilde anlatılacağı üzere fiziksel, mekânsal ve sosyo-psikolojik boyutlar olarak üçlü şekilde ele alınmaktadır. Tablo-1'de bu boyutların hangi unsurları kapsadığı sıralanmıştır.

Tablo 1: Barınma Gereksiniminin Üç Boyutu ve Bunların Unsurları

Barınma Gereksiniminin Boyutları	Unsurlar
Fiziksel Boyut (Yaşama Mekânı Koşulları ve Konut Politikası)	<ul style="list-style-type: none"> • Konut erişimi, • Bütçeye uygunluk, • Sağlıklı, yaşanabilir ve nitelikli konut, • Konutun yapım malzemesi, • Mesken olmayan yerlerde barınma, • Konut piyasası koşulları ve sorunları, • Konut sahibi olma yolları, • Hanede yaşayan aile sayısı, • Kiralamaya ilişkin resmi düzenlemeler, • Kiracı-ev sahibi arasındaki resmi ilişki, • Kira yardımı, • Sosyal konut desteği, • Yerleşim yeri hareketliliği.

Mekânsal Boyut (Kentsel Konumlanma ve Hareketlilik)	<ul style="list-style-type: none"> • Mekânsal ayrışma, • Toplumsal kaynaşma, • Kent içi ve ülke içi mekânsal hareketlilik, • Yerleşim yeri hareketliliği, • Yerleşim dağılımı, • Şehir ve imar planlaması, • Mekânsal çeşitlilik.
Sosyo-Psikolojik Boyut (Birey- Toplum İlişkisi)	<ul style="list-style-type: none"> • Yaşama dair beklenti ve tutum, • Mekâna yönelik aitlik hissi, • Yerel halk ile karma nitelikli uluslararası göçle gelenler arasındaki sosyal ilişkinin niteliği, • Güvenceli barınma hakkı, • Kimlik ve benlik algısı, • Karma nitelikli uluslararası göçle gelen kişilerin ev, yuva ve mahalleye yönelik algıları, • Karma nitelikli uluslararası göçle gelen kişilerin sosyal, kültürel, ekonomik, dini ve kentsel farklılıkları, • Karma nitelikli uluslararası göçle gelen kişilerin farklı gereksinim ve tercihlerinin politika uygulamasına etkisi, • Karma nitelikli uluslararası göçle gelen kişilerin enformel ağları.

Kaynak: Yazarlar tarafından üretilmiştir.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere, toplumsal bütünleşme ve sosyal uyum kapsamında karma nitelikli uluslararası göç hareketiyle gelen kişilerin barınma deneyimlerine ilişkin çalışmalar incelendiğinde, barınma kavramının şu üç ana boyut açısından değerlendirilmesi mümkündür. **Fiziksel boyut**, karma nitelikli uluslararası göçle gelen kişilerin bütçelerine uygun ve sağlıklı, yaşanabilir konutlara erişimini, bu erişim için kullanılan yöntemleri, uygun ve sağlıklı, yaşanabilir konutların makul şekilde fiyatlandırılmasını, meskenlerin büyüklüğü ve meskenlerin yapımında kullanılan malzemelerin kalitesinin yanında binalar içinde bulunan kiler, balkon, ısınma biçimleri gibi unsurları kapsar. Fiziksel boyut özellikle *konut politikaları* ile ilgilidir ve çevre koşullarını da dikkate alır. **Mekânsal boyut** ise mekânsal ayrışma ile toplumsal bütünleşme ve sosyal uyum arasındaki ilişkiyi ve karma nitelikli uluslararası göçle gelenlerin mekânla ilgili süreçlerini vurgular. Kentlerde; etnik, toplumsal cinsiyet, yaş, din, dil, sosyo-ekonomik düzey açısından farklı olmalarına rağmen birlikte yaşayan toplulukların, yerleşim düzenlemelerini içeren imar planları ve ikamete ilişkin düzenlemeler mekânsal boyut içinde değerlendirilir. **Sosyo-psikolojik boyut**, karma nitelikli uluslararası göçle gelenlerin yuva ve güvenceli barınmaya ilişkin algılarını, içinde yaşanan mekânlara ait olma hislerini ve buralara bağlanma unsurlarını inceleyen boyuttur. Yaşanılan mekânlarda sosyal etkileşime elverişli ve karma nitelikli uluslararası göçle gelenlerin tercih ve gereksinimlerini destekleyen uygulamaların bütünü ve bu çeşitliliği kapsayacak politika yapım süreçlerine bu kişilerin katılımı sosyo-psikolojik boyut kategorisinde değerlendirilebilir.

1.1. Yaşama Mekânı Koşulları: Fiziksel Boyut

Yaşanan konutların fiziksel boyutu barınma konusunda yapılan birçok çalışmanın odak noktasıdır. Barınmanın fiziksel boyutunu oluşturan konutların somut durumları, etkileşimli toplumsal bütünleşme ve sosyal uyum süreçleri açısından önemlidir. Bu bağlamda, çok sayıda çalışmanın çıkış noktası, karma nitelikli uluslararası göçle gelen kişilerin (**asgari**) **yaşanabilir nitelikte ve bütçelerine uygun konutlara erişimidir**. Bu çerçevede araştırmacılar, **konut piyasası koşulları ve sorunları, konut sahibi olma yolları, konutlarda kimlerin yaşadığı ve konutun niteliğini, kiralamaya ilişkin düzenlemeleri ve kiracı-ev sahibi ilişkilerini içeren kiralama uygulamaları** (Aigner, 2019; Bunting vd., 2004; Kauppinen vd., 2015; Mendez vd., 2006; Painter vd., 2001, Painter ve Yu, 2014) ya da **sosyal konut olanaklarına erişimi** (Verdugo, 2015) değerlendirmektedirler. Bazı araştırmacılar, hanehalkı tarafından kullanılan konutların kullanım süresi ve fiyat/kalite ile ailenin ekonomik durumu ve aile fertlerinin iş piyasasındaki konumlarındaki paralelliği anlatan **yerleşim yeri hareketliliği**⁴ kavramı üzerinde durmaktadır (Clark vd., 2003: 143). Aynı zamanda bu kavram; karma nitelikli uluslararası göçle gelenlerin ekonomik imkânlarının iyileşmesi ile kent içindeki hareketliliklerini de açıklamayı mümkün kılar. Örneğin, İsveç ve Hollanda'da bu kavram kullanılarak, bu kişileri de içeren etnik azınlıkların “düşük kalitede yaşam koşulları sunan bölgelerden daha iyi koşullara sahip bölgelere” (Özüekren ve Van Kempen, 2002: 375) hareketliliğini etkileyen unsurlar araştırılmıştır. Bu çalışmalar, karma nitelikli uluslararası göçle gelenlerin durumlarındaki iyileşmelerin ancak hanehalkı gelirlerinde bir artış nedeniyle gerçekleştiğini tespit etmiştir. Bu veriler, bu kişilerin fiziksel boyut kapsamındaki koşullarının iyileşmesinin ekonomik koşullarının iyileşmesiyle doğrudan bağlantılı olduğuna işaret etmektedir. Fakat çalışmalar, bu şekilde gerçekleşen iyileşmenin, toplumsal bütünleşme ve sosyal uyum süreçlerinde de iyileşme sağlayacağı konusunda bir netlik oluşturmamaktadır. Yerleşim yeri hareketliliği, mekân ve konut üzerine yapılan çalışmalarda, fiziksel, mekânsal ve sosyo-psikolojik boyutların kesişim kavramı olması açısından çok önemlidir.

Göçmenlere ilişkin uluslararası kuruluşların yapmış oldukları incelemeler, özellikle kalabalık hanehalkı nüfusu ve yetersiz fiziki koşullardaki konutlar üzerine yoğunlaşmaktadır. OECD tarafından yayınlanan *2018'de Yerleşme: Göçmen Uyumunun Temel Göstergeleri (Settling in 2018: Main Indicators of Immigrant Integration)* başlıklı raporu *kalabalık barınmayı* “...hanehalkı için bir oturma odasının yanında yetişkin bir birey için bir oda ya da çift için bir oda (ya da çift değilse iki oda) yanında her iki ek yetişkin için bir oda ve her iki çocuk için bir oda” olarak; *niteliksiz barınmayı* “çok karanlık, banyo ve tuvalet erişimi

4 ‘Housing career’ kavramının Türkçe karşılığı olarak kullanılmaktadır.

olmayan ya da çatısı sızdıran evler” olarak tanımlanmaktadır (OECD/EU, 2018a: 16). Fiziksel boyut açısından karma nitelikli uluslararası göçle gelenlerin Türkiye’deki durumları incelendiğinde, OECD’nin bu tanımlarının Türkiye’nin sosyolojik ve mekânsal koşullarına uygun olmadığı aşağıdaki bölümlerde değerlendirilmiştir.

Ülkeler, karma nitelikli uluslararası göçle gelen kişilerin barınma gereksinimlerinin karşılanmasına ilişkin farklı dönemlerde kendi durumlarına uygun uygulamalar geliştirmişlerdir. Örneğin, Avrupa ve Kuzey Amerika ülkeleri, genelde bu kişilerin barınma sorunları kendilerine ulaştıkları anda, bu kişilere kentlerde barınma imkânları sunulması ya da konut bulma süreçlerinde destek olunması yöntemleriyle konuyu ele almaktadır. Bu durumun, bu bölgelerde kentsel ekonomiyi de kalkındırıcı bir işlev barındırdığı ifade edilmektedir. Örneğin, Amerika’da göçmenlerin başlattıkları konut kooperatifleri, ekonomik açıdan zayıflayan kentlerin ekonomisine olumlu katkıda bulunmuştur (IOM, 2015: 18). Polonya’da ise genel bir sosyal konut programı olmamakla birlikte; karma nitelikli uluslararası göç kapsamında gelen sığınmacılar, öncelikle iltica başvurularıyla ilgili karar beklerken kendileri için ayrılmış merkezlerde konaklamaktadırlar. Bir kısmı kendi olanaklarıyla kentlerde kiraladıkları evlerde ya da mesken sayılamayacak nitelikteki yapılarda yaşamaktadırlar. Polonya’da kentte barınma mücadelesi veren bu sığınmacı ve mültecilerin, kendileri için yapılan merkezlerde korunaklı bir şekilde barınanlara oranla daha etkin bir sosyal uyum süreci geçirdikleri belirtilmiştir (UNHCR, 2013). Macaristan ise, karma nitelikli uluslararası göç kapsamında gelen özellikle mültecilerin önemli ölçüde evsizlik sorunu yaşadıkları ülkeler arasındadır (UNHCR, 2010). Bu sorunun çözülmesi için sosyal yardımlarla mültecilerin ev kiralayabilmeleri, kiraların düzenli ödenmesinin takibi, söz konusu evlerin bakım ve onarımı konusunda destek öngören projeler yakın dönemde başlatılmıştır. İtalya’da da, belediyeler tarafından konutlara erişim konusunda danışmanlık, banka kredisiyle ev sahibi olabilmeye ilişkin bilgilendirme ve konut bulma alanlarında yönlendirme olmak üzere üç farklı alanda destek sunulmaktadır. (ICMPD, 2018). Görüldüğü üzere birçok devlet farklı uygulamalarla olsa da öncelikli olarak karma nitelikli uluslararası göçle gelen kişiler için barınma konusunu fiziksel boyut kapsamında ele almışlardır.

Avrupa’nın kitlesel akınla karşılaştığı 2015 yılı sonrasında karma nitelikli uluslararası göçle gelen kişilere kentlerde konut imkânları sunulmasının sürdürülebilirliğine ilişkin önemli sorunlar ortaya çıkmıştır. Avrupa’ya ve Kuzey Amerika’ya 2015 yılı sonrasında gelen bu kişilerin ulaştıkları ülkelerde konut krizine mi neden oldukları yoksa mevcut konut krizini mi açığa çıkardıkları sorusu önemli tartışma konusu haline gelmiştir (Bachetti, 2018; Grayson, 2018; Meaker, 2018). 2016 yılında konut politikaları konusunda önde gelen araştırmacılardan Peter Cachola, “Mülteci krizimiz yoktur, konut krizimiz

vardır.” (Reuters, 2016) sözleriyle barınma ve konut konularında yaşanan sorunların mültecileri de içeren karma nitelikli uluslararası göçle gelen kişiler için de geçerli olduğunu ifade ederek; ‘konut krizi’ tartışmalarını ‘mülteci krizi’ tartışmalarından ayırarak bütüncül bir yaklaşımla çözüm üretmeye odaklanmayı önermiştir. Örneğin, mülteci akını öncesinde Yunanistan’da kentler, ekonomik krizden ciddi biçimde etkilenmişler ve altyapı yatırımlarını azaltmışlardır. Konut ve inşaat sektörlerindeki gerilemenin yanı sıra kamusal olarak Kamu Konutu Teşkilatı 2012 yılında kapatılmak zorunda kalmıştır (Wain, 2017: 22). Bu örnekte de görüldüğü üzere genel bir konut sıkıntısı karma nitelikli uluslararası göç akışından önce de yaşanmaktadır ve bu kişiler, krizin sorumlusu değil; krizden etkilenen hassas gruplar olarak düşünülmelidir.

Norveç Mülteci Konseyi (NRC) başka bir noktaya değinerek enformelliğin zorunlu göçle gelen Suriyeliler açısından kentlerde güvensiz bir ortam oluşturduğunu belirtmiş ve Ürdün ve Lübnan’da bu durumu engellemek için bir proje başlatmıştır. Zorunlu göçle gelen Suriyelilerin kentlerde enformel şekilde ya da resmi bir kira kontratı olmadan kiralık evlerde barınmalarının, bu kişiler için tahliye edilme riskine neden olduğu belirtilmiştir. Lübnan’daki Suriyeli mülteci ailelerin yarısından fazlası, Ürdün’deki dört aileden biri hassas koşullarda barınmaktadır (NRC, 2014). Böylece konut piyasasının düzenlenerek güvenceli konut sisteminin getirilmesi, karma nitelikli uluslararası göçle gelen Suriyelilerin hassasiyetlerini giderebilecektir.

Barınma gereksiniminin karşılanmasında fiziksel boyut, yaşama mekânının güven hissini vermesiyle de doğrudan ilintilidir. Kitleselel akın ile oluşan durumda somut barınma yeri bulunmasının yanısıra konut dokusunun karma nitelikli uluslararası göçle gelen kişilerin duygusal süreçleriyle ilişkilendirilmesi de önemlidir. Sadece fiziksel boyuta odaklanan karşılaştırmalı bir çalışma, söz konusu boyutun bina ve hissiyat olmak üzere iki yaklaşıma sahip olduğunu iddia etmektedir. Göçmenlerin eski yerleşim yeri kullanımlarına göre oluşturulan yeni konutların kullanım biçimleri, bu kişilerde yaşama mekânı ve konut kullanım alışkanları üzerinden bir istikrar hissi oluşmasını sağlayabileceğine işaret etmektedir (Levin, 2015). Geldikleri ülkedeki yaşama mekânının gelinen ülkedeki yaşama mekânıyla benzeşmeleri gözlemlenerek, fiziksel boyutun duygusal etkilerini anlamak mümkün olabilecektir. Örneğin, terk etmek zorunda kaldığı evinde büyük bahçesi olan bir göçmenin sığındığı ülkedeki konutunda çiçekler ile yaşaması bu kapsamda değerlendirilmektedir.

1.2. Yaşama Mekânı Olarak Kentin Konumu: Mekânsal Boyut

Mahalle ölçeğinde mekânsal ayrışma, yerleşim yeri durumları, yerleşim yeri hareketliliği, mekânsal çeşitlilik, mekânsal boyut yaklaşımını

oluşturan kavramlardır.⁵ Karma nitelikli uluslararası göçle gelen kişilerin kentten belli bir bölgesine ya da izole edilmiş alanlara yerleşimiyle oluşan mekânsal ayrışma, çoğunlukla toplumsal bütünleşme ve sosyal uyum süreçlerine engel olan eşitsizliğin bir biçimi olarak değerlendirilmektedir (OECD, 2018).

Mekânsal boyut iki farklı yaklaşımla ele alınabilir. Bu yaklaşımlardan ilki bir ülkenin kendi içinde karma nitelikli uluslararası göçle gelen kişilerin dağılımıdır. Bu durum ulusal ve uluslararası yazında üzerinde pek durulmamasına rağmen, şehirler ele alınırken her şehrin kendi özgün koşullarını sunması açısından önemlidir. Örneğin; New York, Londra, Vancouver ve Türkiye özelinde İstanbul gibi kentler üzerine çalışmalar çoktur ve göçe dair bilimsel yazında bunların etkisi görülmektedir. Ancak bu şehirlerin dışında göç olgusunu farklı deneyimleyen kentler vardır. Bunlar sayesinde bilimsel olarak kabul edilen birçok hipotezin değişeceği ve göç politika yapımına ilişkin yeni yöntem ve düşüncelerin gelişebileceği ileri sürülebilir. Örneğin sosyal konutlarının yoğun olduğu bölgelerde mekânsal ayrışma olduğu bilimsel yazında çokça ileri sürülen tezlerdendir. Avustralya’da Melbourne ve Sdney gibi karma nitelikli uluslararası göçle gelenler için varış noktası olarak düşünülen şehirlere odaklanan araştırmalar, mekânsal ayrışmanın dezavantajlarından bahsetmektedir (Hebbani vd., 2017) fakat karma nitelikli uluslararası göçle gelenlerin ilk girdikleri şehirler açısından mekânsal ayrışma, sadece bu kişilere sunulması gereken zorunlu hizmetlerin sunumunu kolaylaştırarak yönetsel açıdan avantajlı bir durum yaratmaktadır (Easthope vd., 2018). Bu çalışmada görüldüğü gibi, bir şehirdeki karma nitelikli uluslararası göçle gelenlerin koşullarını anlayabilmek için o şehrin ulusal ve uluslararası konumu öncelikle düşünülmelidir. Diğer bir nokta ise bu kişilerin kent içindeki hareketliliği ve konumlarıdır.

Mekânsal planlama, GBM’ler açısından da oldukça önemlidir. Mülteciler için kurulmuş GBM’ler, izole edilmiş alanlar değil; kendilerine yakın mahallelerin fiziksel, sosyal ve ekonomik hayatıyla iç içedir. Bu nedenle kısa ya da uzun dönem planlamalarda GBM’lerin de dikkate alınması, uygulanabilir mekânsal planlama için gereklidir. Bu boyut ise esasen insani yardımdan kalkınma yaklaşımına geçişle ilişkilendirilmiştir (Moore, 2017: 5). Mekânsal boyutun önemi, karma nitelikli uluslararası göçle gelenlerin GBM’lerden kentlere geçişi ile ya da acil durumdan toplumsal bütünleşme ve sosyal uyuma geçildikçe artmaktadır. Çünkü bu kişilerin kentlerde yaşadıkları alanların mekân üzerinde etkisi ve mekânın onlar üzerinde etkisi ele alınması zorunlu bir konu olarak öne çıkmaktadır.

---

5 Yaşama mekânlarının kentsel alanlarla ilişkisi özellikle toplumsal bütünleşmede bireyin sosyal etkileşimleri açısından incelenmiştir. Sağlık, eğitim, ulaşım ve genel anlamda kent altyapısı benzeri temel gereksinimlerle bağlantılı kamu hizmetleri unsurları başka bir çalışmanın konusudur.

Mekânsal ayrışma ve toplumsal bütünleşme ve sosyal uyum konusunda çalışmaların odaklandığı Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'nın farklı iki gelenek oluşturduğu görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri mekânsal ayrımın en yüksek olduğu ülkelerden biri olarak değerlendirilirken (Rothwell ve Massey, 2010), Avrupa'da genel olarak mekânsal bütünleşmeye dair politikaların uygulandığı belirtilmektedir. Amerika'daki kira yardımı ve kuponları, Avrupa'da sosyal konut ve konut farklılaştırması gibi politikalar uygulansa ve olumlu sonuçlar elde edilse de; bu politikalar yeterli görülmemekte ve yeni politika yöntemleri aranmaktadır (Iceland, 2014). Çünkü yerel ölçekteki çeşitliliğe duyarlı yaşama katkı sağlayacak politika araçlarında ya da bu çeşitliliği toplumsal bütünleşme ve sosyal uyuma dönüştürmesi beklenen süreçlerde eksiklikler gözlemlenmektedir (Andersson vd., 2010 Van Kempen, 2005). Buna rağmen, Avrupa'da 2015 yılına kadar mekânsal bütünleşme konusunda daha etkin politikalar uygulandığı ifade edilmektedir.

Araştırmacılar, karma nitelikli uluslararası göçle gelen kişiler ile yerel halkın bütünleşmesi hakkında farklı düşüncelere sahiptir. Birçok durumda, daha önce göçmen geçiş güzergâhında olmayan yerlere göçmen yerleştirildiğinde; onların gereksinimlerine yanıt vermesi gereken kurumların kapasitelerindeki sorunlar, yetersiz kamu hizmeti sunumu, sosyal ağların yetersizliği, artan yabancı düşmanlığı ve göçmen karşıtlığı konularının söz konusu bölgelerde arttığı birçok araştırma tarafından doğrulanmıştır (Massey ve Capoferro, 2008; Painter ve Yu, 2014). Bazı araştırmalar ise yerel ölçekte yeterli politika müdahale aracı olmayan birçok Avrupa ülkesinde, toplumsal bütünleşme ve sosyal uyumun açık bir politika amacı olarak tanımlanmamasına rağmen bütünleşmenin sağlandığından bahsetmektedir (Dhalmann ve Vilka, 2009). Diğer bir görüşe göre, Hollanda örneğinde olduğu gibi ölçülü bir toplumsal ayrışmanın, sosyal devletin olması durumunda toplumsal bütünleşme ve sosyal uyum süreçleri açısından anlamlı olduğudur (Musterd, 2003). Örneğin, gençlerin kendileri ile beraber göç edenlerle aynı çevrede yaşamalarının, bu iki grubun birbirilerine sosyal destek sağlayarak stresle mücadele etmeyi sağladıkları, birbirilerine rol model oldukları ve böylece kentlerde uyum sürecinin daha başarılı yaşandığı belirtilmektedir (Demirbaş ve Bekaroğlu, 2013: 17). Sonuç olarak, uluslararası yazında kentlerdeki toplumsal kaynaşma ve çeşitliliğin düzeyi ve bu değişkenlerin toplumsal bütünleşme üzerindeki etkisinin olumlu ya da olumsuz olması ve bunun derecesine dair kesin bir uzlaşma yoktur.

1.3. Bireyin Yaşama Mekânındaki Konumu: Sosyo-Psikolojik Boyut

Sosyo-psikolojik boyut, konut politikalarını tek başına bir politika kümesi olarak incelemektense yeni gelen ya da hâlihazırda yerleşik durumda olan karma

nitelikli uluslararası göçle gelen kişilerin barınma gereksinimlerini; bu kişilerin yaşama dair algılarını, tutumlarını, beklentilerini ve isteklerini kapsayacak şekilde ele almaktadır. Bu boyuta odaklanan çalışmalar, karma nitelikli uluslararası göçle gelenlerin gereksinimlerinin ve tercihlerinin nasıl ve hangi idari düzeyde somut politika ve programlara yansıtıldığını inceleyen yeni **çok-çeşitlilik**⁶ tartışmaları kapsamında değerlendirilebilir. Bu boyut, bireylerin ve toplumların gereksinimlerine, tercihlerine, deneyimlerine, kimliklerine, karma nitelikli uluslararası göçle gelen kişilerin sosyo-kültürel geçmişlerine ve bu kişilerin yerel grupla ilişkilerinin niteliklerine odaklanmaktadır (Bynner, 2019). Burada vurgulanan varsayım, barınma gereksinimi ve konut politikalarının **kimlik ve aidiyet** konuları ile birlikte düşünülmesidir. Son on beş yılda yapılan araştırmalar; karma nitelikli uluslararası göçle gelenlerin yalnızca fiziksel açıdan koşulları yeterli ve sağlıklı yaşanabilir bir konuta sahip olmaları olarak barınma konusunu ele almamakta; aynı zamanda genel olarak bu kişilerin yuva ve yuva kurmaya dair algılarına (Levin, 2015; Robinson ve Pearce, 2009; Phillimore, 2013; Wiles 2008) ya da **“iyi barınma”** anlayışlarına odaklanmaktadır (Phillips ve Harrison, 2010). Bu yaklaşımda ev, yuva, **“sokak”**, **“sosyal etkileşim yeri”**, **“ait olma hissi”** ya da **“kişilik kaynağı”** gibi birçok farklı kavramın birlikteliği (Hebbani vd. 2017; Phillimore, 2013), sosyal uyum eksikliği nedeniyle karma nitelikli uluslararası göçle gelenlerin etnik olarak yoğunlaşmış bölgelere göçmenlerin taşınması (Havekes vd., 2014), göçmenlerin **öz-ayrımçılığı** (Van der Laan Bouma-Doff, 2007); yaşlı göçmeler için **evin anlamı** gibi (Lewin, 2001) konuları ön plana çıkarır. Bireysel olarak karma nitelikli uluslararası göçle gelenlerin geldikleri ülkedeki toplumla ilgili algıları, yasal statülerinde bulunma süreleri, sınımlanmış ülkede geçirilen süre gibi farklı unsurlar birlikte çalışılmaktadır (Semyonov vd., 2003). Diğer çalışma konuları ise, topluluk direnci ile karşılaşılması durumunda bu kişilerin konut tercihlerinin oluşma süreçleri (Thomas, 2013) ve bireysel beceriler, yerel koşullar ve kültürel etkinin mekân üzerindeki sosyo-psikolojik etkileridir (Skovgaard Nielsen vd., 2014). Bütün bu çalışmaların ortak noktası, karma nitelikli uluslararası göçle gelenlerin, bireysel sosyo-psikolojik süreçlerini, mekânsal etkileşimlerin önemli bir parçası olarak değerlendirilmesidir.

Karma nitelikli uluslararası göçle gelen kişiler için yenilikçi barınma uygulamalarına örnek olarak 1995 yılında Azerbaycan’da hayata geçirilen ve 2007 Dünya Habitat Ödülleri’nde finale kalan Bütünleşik Toplum Barınakları projesinde, mültecilerin temel barınma gereksinimleri dikkate alınarak Azerbaycan köylerinin sosyal yapısı kurgulanmıştır. Yerleşkelerdeki konutlar,

6 2007 yılında Steven Vertovec tarafından çalışılmaya başlanan, daha sonra hızla bilimsel yazında kabul görerek alanda önemli hale gelen ‘*super-diversity*’ kavramına Türkçe karşılık olarak önerilmektedir.

mültecilerin geldikleri ülkelerdeki barınma alışkanlıkları dikkate alınarak tasarlanmıştır. Ek olarak, yerleşkelere mültecilerin geldikleri köylerin isimleri verilmiştir. 30 ile 200 hanelik yerleşkelerde, gelir getiren aktivitelerin yanında eğitim, sağlık, çocuk bakımı ve benzeri gereksinimlerin yerleşkeler içinde sağlanması, bütünleşikliği ön plana çıkarmaktadır. Yerel olarak elde edilebilen yapı malzemelerinin kullanıldığı konutlarda, beslenme gereksinimlerinin karşılanabilmesi ve küçük çapta çiftçilik yapılabilmesi için olanaklar sağlanmıştır (World Habitat Awards, 2007). 2016 yılına gelindiğinde Azerbaycan'da kentlerde mültecilerin gereksinimleriyle oluşan konut taleplerinin karşılanması amacıyla sosyal konut programlarına öncelik verileceği duyurulmuştur (ICMPD, 2018).

Sosyo-psikolojik boyut, bazen enformel alanlarda başarılı uygulamaların olabileceğini gösterdiği için diğer iki boyuttan farklıdır. Bu boyutta, karma nitelikli uluslararası göçle gelen gelenlerin bir yere ait olma hissi ve bireysel tercihleri özellikle dikkate alındığından; enformel alanın bu kişilerin bu hislerini artırdığı tartışılmaktadır. Örneğin, bu kişilerin kendi imkanları ile kurdukları enformel konutların katı kurallara tabi olmamaları sayesinde değişen tercih ve gereksinimlerini daha kolay karşıladıkları yorumlanabilir. Bu sayede yaşadıkları mekâna aidiyetleri artabilmektedir.

Barınma alanının sosyo-psikolojik boyutunu önceleyen politika modelinde, karma nitelikli uluslararası göçle gelenlerin barınma gereksinimlerinin giderilmesi için, yerel ölçekte sivil toplum kuruluşlarının, gönüllü kuruluşların ve yarı-özerk kamusal kuruluşların barınmaya erişimi düzenlemesi ve anlamlı çareler bulması, bu çareleri etkin biçimde uygulamaya dönüştürmesi ve sürdürülebilirliğini sağlaması önemlidir. Toplumsal bütünleşme ve sosyal uyum için karma nitelikli uluslararası göçle gelenlerin, yerel halk ve hükümet kuruluşlarının ortak katılımı ile oluşturulan mekânsal planlama çok önemlidir (Moore, 2017: 7). Bu sayede karma nitelikli uluslararası göçle gelen kişilerin, bu planlara uygun davranmaları ve planların onların ihtiyaçlarını karşılama imkânı artmaktadır. Yerelde çalışan kurum ve kuruluşlar, mahallelerde farklı politika alanlarına dair yerel topluluklar ile karma nitelikli uluslararası göçle gelenler arasında ilişki kurarak etkin modeller geliştirebilirler. Böylece barınma alanının sosyo-psikolojik boyutunu içeren uygulamaların başarılı olma olasılığı da yükselecektir.

2. Zorunlu Göçle Gelenlerin Barınma Gereksinimi ve Toplumsal Bütünleşme ve Sosyal Uyum İlişkisi Açısından Türkiye

Türkiye’de göç yönetimi kapsamında konut politikalarına yönelik bazı önemli kamu kurum ve kuruluşları vardır. Bunlardan ilki, ulusal ölçekte zorunlu göçle gelenlerin ve genel olarak yabancıların toplumsal bütünleşmesi ve sosyal uyumu ile ilgili temel kurum olan İçişleri Bakanlığı’na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’dür. 4 Nisan 2013 tarihli 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’yla kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, sosyal uyum konusunda genel yetkili kurumdur. Türkiye’de 81 ilde taşra örgütlenmesine giderek il müdürlükleri kuran Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, yerel düzeyde de karşılaşılan merkezi yönetim kuruluşudur.

Yabancıların kentlerdeki varlığı ve yerleşkelere etkileri ile ilişkilendirilebilecek bir diğer kamu kurumu **Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’dır**. Ulusal anlamda **Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ)** zorunlu göçle gelenlere konut desteği sağlama konusu kapsamında düşünülen kamu kurumları arasındadır (Gaziantep Kent Konseyi, 2014; TBMM, 2018). 2 Temmuz 2018 tarihi itibarıyla, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na bağlanan TOKİ’nin mevzuatında esasen zorunlu göçle gelenlere yönelik doğrudan bir görev alanı olmasa da konut politikası ile ilgili konularda TOKİ’nin etkin olması düşünülebilir ki uluslararası kuruluş raporları da bu durumu göstermektedir. Ulusal düzeyde önemli diğer bir kuruluş ise **Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’dır**. Bu Bakanlık özellikle geçici koruma altındaki Suriyelilere yapılan yardımlarda ve projelerde çok önemli rol üstlenmektedir. Türkiye’de bulunan yabancıların ve zorunlu göçle gelenlerin çoğunluğunun geçici koruma altındaki Suriyeliler olması nedeniyle, bu Bakanlık da konut alanında değerlendirilebilecek diğer bir ulusal kamu kurumudur.

Yerel ölçekte ise **büyükşehir belediyeleri (BŞB)** ve **ilçe belediyeleri (İB)** barınma alanında önemli aktörler olarak sıralanabilir. Yabancıların kentsel alanlarda yoğunlaşması, doğrudan yerel yönetimlerin rolünün önemini vurgulamaktadır. Ancak, yerel yönetimlerin barınma konusu ile ilgili uygulamalarda çok önemli bir role sahip olmasına rağmen mevcut mevzuatın bu uygulamalarla bir bütünlük oluşturmadığı gözlemlenmektedir. 3 Temmuz 2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanunu, **belediyelere** yabancılar ile ilgili bir yetki ya da sorumluluk vermemektedir. Belediyenin görevleri arasında, bu kişilere yönelik özel bir madde düzenlenmemekle beraber, beledi hizmet sunumunda, nüfusta bir ayırım yapılamadığı için zorunlu göçle gelen kişiler de bu hizmetlerden yararlanmaktadır. Diğer bir deyişle, ülkede bulunan yabancılar, beledi hizmetlerin pozitif dışsallığından yararlanmaktadır. Bununla beraber, belediyeler sadece yabancılar için yaptıkları hizmetleri ve sosyal yardımları,

13. maddede yer alan “hemşehri hukuku” bölümüne, 14. maddenin a bendinde geçen “sosyal hizmet ve yardımlara”, aynı bendin devamında nüfusu 100.000’in üzerinde olan belediyelerin zorunlu hizmetleri sağladıktan sonra bütçelerinin imkân vermesi durumunda kadın ve çocuklar için konukevi açması ve hizmet sunumunda özellikle dezavantajlı grupların dikkate alınması gerekliliğini hükmeden ve 38. maddesinin n bendinin belediye başkanının görev ve yetkileri arasında yoksul ve muhtaçlar için bütçeyi kullanabileceğini belirten hükümlere dayandırmaktadırlar. Ayrıca aynı Kanun’un 60. maddesinin i bendinde de belediye giderleri arasında dezavantajlı gruplara yapılan sosyal hizmet ve yardımlar belediye giderleri arasında sayılmıştır. 10 Temmuz 2004 tarihli 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ise, 18. maddesinin m bendinden büyükşehir belediyesi başkanına 5393 sayılı Kanun’a benzer şekilde dezavantajlı gruplar için ödenek kullanma yetkisini vermiş, 24. maddesinin j bendinde ise bu kişilere yapılan sosyal yardım ve hizmetler belediye gideri olarak sayılmıştır. Bu maddeler sayesinde büyükşehir belediyeleri zor durumdaki zorunlu göçle gelenlere hizmet sunup yardımda bulunabilmişlerdir. Fakat belirtilen bu hükümlerin hiçbirinde göçmen, sığınmacı, mülteci gibi zorunlu göçle gelen kişi kapsamındakileri işaret edecek bir ifade yoktur. Bu maddeler kentlerdeki yoğun yabancı nüfusun gereksinimlerini karşılamak için belediyelerin sahip olması gereken yetki ve sorumluluklarının uzağındadır. Sonuç olarak, zorunlu göçle gelenlerin ihtiyaçları ve özellikle barınma gereksinimleri ile ilgili olarak yerel kurum ve kuruluşların önemi belirgindir ancak mevzuattan da görüldüğü üzere bu alan çok aktörlü bir süreçtir.

Zorunlu göçle gelenlerin Türkiye’deki barınma gereksinimleri ve konut politikalarına dair farklı çalışmalar mevcuttur. Fakat bu çalışmalar uluslararası literatürde değinilen her noktayı kapsamamaktadır. Bu durum, barınma alanının Türkiye özelinde nispeten yeni çalışılmaya başlanması ile açıklanabilir. Çalışma kapsamında ele alınacak bu üç boyutlu sınıflandırmanın uluslararası ve ulusal bilimsel yazında ne ölçüde ele alındığına dair bir sayısallaştırma yapılmıştır. Bu üç boyutun birbirinden ayrı olmadığı, aslında bir boyuta odaklanan çalışmaların diğer boyutları da içerdiği göz önünde bulundurularak sadece çalışmada öne çıkan unsurlar üzerinden bir sınıflandırılmıştır. Türkiye’deki zorunlu göçle gelenlerin barınma gereksinimi ve koşulları üzerine yapılan 40 yayının 19 tanesi konunun fiziksel boyutuna odaklanmaktayken, beş tanesi yalnızca mekânsal ve üç tanesi de yalnızca sosyo-psikolojik boyuta odaklanmaktadır. Üç adet çalışma hem fiziksel hem sosyo-psikolojik boyutu içermekte; beş adet çalışma ise hem fiziksel hem mekânsal boyuta ilişkindir. Sadece üç çalışma bu üç alanın hepsini de kapsamaktadır. Bu verilerden de görüldüğü üzere Türkiye’de zorunlu göçle gelenlerin barınma gereksinimi üzerine yapılan çalışmalarda fiziksel boyut baskındır. Türkiye’de sosyal konut uygulaması olmaması nedeniyle zorunlu göçle gelenlerin barınma gereksiniminin sosyal konut kapsamında ele

alınmaması ve konut yapım malzemesine ilişkin konular Türkiye’deki fiziksel boyuta dair çalışılmamış alanlardır. Yapılan çalışmalar arasında mekânsal ve sosyo-psikolojik boyutlara yönelik araştırmalar ise sayıca daha azdır. Acil durum yönetiminden sosyal uyuma geçiş ile beraber diğer iki boyutun önemiminin giderek artması sonucu bu konuya dair çalışmaların artmasının gerekliliği söylenebilir. Mekânsal boyut özelinde, özellikle mekânsal çeşitlilik üzerine yapılan çalışma ise bulunmamaktadır. Mekansal boyut gibi sosyo-psikolojik boyut da çok az çalışılmıştır. Zorunlu göçle gelenlerin yaşama dair beklenti ve tutumları, kimlik ve benlik algıları ve sosyal, kültürel, ekonomik, dini ve kentsel geçmiş farklılıkları bu boyutun Türkiye özelinde daha önce çalışılmamış yanlarını oluşturmaktadır. Bu üç boyutun tamamını kapsayan bu nedenle de bir kesişim noktasını oluşturan yerleşim yeri hareketliliği kavramı ise yine çalışılmamış diğer bir noktadır.

Tablo 2: Türkiye’de Zorunlu Göçle Gelenlerin Barınma Gereksiniminin Farklı Boyutları ve Unsurları

Barınma Gereksiniminin Boyutları	Türkiye’deki Çalışma Alanları
Fiziksel Boyut	<ul style="list-style-type: none"> • Konut erişimi, • Bütçeye uygunluk, • Sağlıklı, yaşanabilir konut, • Mesken olmayan yerlerde barınma, • Konut piyasası koşulları ve sorunları, • Konut sahibi olma yolları, • Hanede yaşayan aile sayısı • Kiralamaya ilişkin resmi düzenlemeler, • Kiracı- ev sahibi arasındaki resmi ilişki, • Kira yardımı.
Mekânsal Boyut	<ul style="list-style-type: none"> • Mekânsal ayrışma, • Toplumsal kaynaşma, • Kent içi ve ülke içi mekânsal hareketlilik, • Yerleşim dağılımı, • Şehir ve imar planlaması.
Sosyo-Psikolojik Boyut	<ul style="list-style-type: none"> • Bir yere ait olma hissi, • Yerel halk ile zorunlu göçle gelenler arasındaki sosyal ilişkinin niteliği, • Güvenceli barınma hakkı. • Zorunlu göçle gelenlerin ev, yuva ve mahalleye yönelik algıları, • Zorunlu göçle gelenlerin farklı gereksinim ve tercihlerinin politika uygulamasına etkisi, • Zorunlu göçle gelenlerin enformel ağları.

Kaynak: Yazarlar tarafından üretilmiştir.

2.1. Türkiye'ye Zorunlu Göçle Gelenlerin Barınma Gereksiniminin Fiziksel Boyut Açısından Değerlendirilmesi

Türkiye'deki zorunlu göçle gelen kişilerin barınma gereksinimi ve konut deneyimine ilişkin bilimsel yazında, fiziksel boyutun öne çıktığı görülmektedir. Bu durum, GBM'ler açısından önemli olmakla beraber aynı zamanda kentlerde barınma ve konut gereksiniminin acil bir şekilde ele alınması gerekliliğinin de göstergesidir. Türkiye, 2011 yılı sonrasında gerçekleşen yoğun Suriyeli girişi ile beraber hızla uluslararası standartlara uygun olarak GBM'lerde prefabrik konut inşa etmiştir. Kentlerde yaşayan zorunlu göçle gelenler açısından barınma gereksinimi sorunlu bir alan olarak belirtilmekte ve belediyeler tarafından müdahale edilmesi gereken bir alan olduğunun altı çizilmektedir. Fakat Türkiye'deki belediyelerin finansal ve idari kapasite yetersizlikleri nedeniyle zorunlu göçle gelenlere yönelik konut politikalarının yeterli düzeyde olmadığı belirtilmektedir (Elicin, 2018: 92). Buna karşın, birçok ilçe belediyesi bütün sıkıntılara rağmen, zorunlu göçle gelenlerin barınma gereksinimini gidermek amacıyla belli uygulamalar yürütmüşlerdir.

Türkiye'ye zorunlu göçle gelenlere ilişkin fiziksel boyutta konut yetersizliği, kira bedellerinin yüksekliği, yetersiz koşullardaki konutlarda barınma, konutlarda kalabalık hane nüfusu ve mesken olmayan yerlerde barınma öne çıkan önemli başlıklardandır. 2014-2018 yılları arasında yayınlanmış bilimsel makaleler ve raporlara dayanarak Türkiye'de zorunlu göç ile gelenlerin barınma tipi ve koşullarının aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

Tablo 3: Zorunlu Göçle Gelenlerin Türkiye'deki Barınma Tipi ve Koşulları

Yaşama Mekânı Tipi	Erişim	Yaşama Mekânı Niteliği
Apartman Dairesi	Serbest Piyasa Koşulları	Yüksek/Orta
Gecekondu	Serbest Piyasa Koşulları	Orta
Mesken Olmayan Yapılar (Garaj, Depo, Dükkân, Çadır, Mağara)	Serbest Piyasa Koşulları, Kendi imkanları	Düşük

Kaynak: Yazarlar tarafından üretilmiştir.

Yukarıdaki tabloda Türkiye’de bulunan zorunlu göçle gelmiş kişilerin barınma tipleri tasvir edilmiştir. Bu tablo oluşturulurken uygulanan kriter yaşam mekânının kendi koşulları içindeki durumu ve temel altyapının yeterli olmasıdır. Zorunlu göçle gelenler, GBM, apartman dairesi, gecekondü, mesken olmayan bina, bina olmayan yerlerde ve kadın sığınma evlerinde barınmaktadırlar. Bu kişiler ekonomik durumlarına göre bu seçeneklerden birini tercih etmektedirler. GBM’lere kişilerin yerleştirilmesi resmi mercilerin kaydı ile kadın sığınma evlerine yerleştirme ise belediye ya da STK’lar aracılığıyla gerçekleşmektedir. Diğer seçeneklere bakıldığında ise serbest piyasa koşullarının kişilerin tercihlerinde etkili olduğu görülmektedir. Mevsimlik işçi olarak çalışan yabancılar, yarı kentsel alan ya da kırsal alanlarda kendi kaynakları ile çadır, mağara gibi bina dahi olmayan yerlerde barınma gereksinimlerini karşılamaktadırlar. Bu barınma tiplerinin mekân niteliğine bakıldığında ise bazılarının düşük kalitede oldukları görülmektedir. OECD’nin düşük standartlı konutlar için kullandığı “çok karanlık, banyo ve tuvalet erişimi olmayan ve çatısı sızdıran evler” (OECD/EU, 2018a: 16) tanımından yola çıkılarak bir değerlendirme yapılmıştır. Apartman dairesi çok çeşitli olduğu için orta ya da yüksek olarak sınıflandırılabilir. Orta nitelikteki konutlarda zorunlu göçle gelenlerin banyo ve tuvalet erişimi olmakla beraber konutlar, karanlık ya da bakımsız ya da hanehalkı nüfusu çok yüksektir. Yüksek standartlı konutlarda ise zorunlu göçle gelmiş kişilerin konut koşullarının iyi olduğu ifade edilmektedir. Mesken olmayan binalarda barınan birçok yabancıların su erişimi yoktur, bu nedenle bu meskenlerin standardı düşük olarak belirtilmiştir. Bina olmayan yerlerde barınan zorunlu göçle gelenler ise herhangi bir hizmetten yararlanamamaktadırlar. Tablo 3’te de görüldüğü üzere, zorunlu göçle gelenlerin barınma koşulları çok farklı yöntemlerle karşılanmaktadır. Bu farklılık, bu kişilerin ihtiyaç ve tercihlerinin bir bütün olarak değerlendirilemeyeceğini, farklılıkların olduğunu göstermektedir.

2.1.1. Yetersiz ve Uygun Olmayan Koşullardaki Konut

Türkiye’de fiziksel boyut açısından ilk sorun, arz-talep dengesindeki bozulma sonucu zorunlu göç ile gelenlerin barınma gereksinimlerinin karşılanamamasına ilişkindir. Konut yetersizliği ve sağlıklı yaşama elverişli olmayan konutlar çok farklı uluslararası kurum ve STK tarafından vurgulanan sorunlardan biridir (Amnesty International, 2014: 4; BM-Kadın ve SGDD, 2018; NRC, 2014; 3RP, 2018). İstanbul’da zorunlu göçle gelen Suriyeliler üzerine yapılan bir araştırmada, bu kişilerin belediyelere sunması için başvurdukları en acil ve birincil hizmet alanının konuta ilişkin konular olduğu gösterilmektedir (Erdoğan, 2017a: 78). Görüldüğü üzere, zorunlu göçle gelenler açısından öncelikli olarak barınma gereksiniminin karşılanması gerekmektedir. Buna karşılık Finlandiya Turku Üniversitesi’nin yaptığı bir araştırmada zorunlu göçle

gelen Suriyelilerin beşte üçü, Türkiye'deki barınma koşullarından memnun olduklarını belirtmişlerdir (Jauhianien, 2018).

Şehircilik Şurası'nda Şehirleşme, Göç ve Uyum Komisyonu'nun 2.4. numaralı tavsiye kararı doğrudan konut politikasına yönelik olarak "Göçmenler, mültecilerin ve alt gelir grubu kentliler için ödenebilir, sağlıklı, kentle ve diğer toplumsal gruplarla bütünleşmiş barınma alanlarının oluşturulması"nı belirtmektedir (ÇŞB, 2017: 277). Zorunlu göçle gelenlerin yarısından fazlasının yaşadıkları konutların iyileştirilmesi gerekliliği ifade edilmiştir (EU Commission, 2018: 57). Bunun için TBMM İnsan Hakları Komisyonu (2018: 151) sadece Suriyeli Türkmenlere odaklanarak, onların toplumsal bütünleşmesini artırmak amacıyla GBM'lerin zaman içinde kalıcı konutlara dönüştürülmesini önermektedir. Türkiye'nin, zorunlu göçle gelenlere yönelik geniş kapsamlı bir sosyal konut projesi henüz bulunmamaktadır. Zaman içerisinde TOKİ'nin zorunlu göçle gelenlerin tamamına yönelik barınma alanında çalışmalar yapacağı belirtilse de bu konuda yapılmış bir yasa değişikliği henüz yoktur (İçduygu ve Şimşek, 2016: 68).

Avrupa Birliği (AB) ile Türkiye arasında yapılan zorunlu göçle gelen kişilere ilişkin *Teknik ve Mali Yardım Programı (FRIT)* kapsamında AB, mali desteğinin kullanılması için öncelikli alanlarından olan barınma ve konuta dair detaylı önerilerde bulunmuştur. Kırsal alanlar ve dezavantajlı grupların yaşadığı mahallelerdeki konutların su ve sıhhi koşullarını iyileştirmek için 20 milyon avroluk bir bütçe önermiştir (EU Commission, 2018: 65). Fakat bu sadece öneri niteliğindedir ve Türkiye'nin buna ilişkin bir politika stratejisi henüz yoktur. GBM'lerin dışında yaşayan zorunlu göçle gelenler, barınma gereksinimlerini ev kiralamak yoluyla gidermektedirler fakat bu durum yeterli olmamaktadır. Örneğin, kötü hava şartlarından korunma ve kişisel alan eksikliği konuta ilişkin öncelikli ihtiyaçlar olarak belirtilmektedir (IOM, 2017: 4). Özellikle mevsimlik işçi olarak çalışan yabancılar, sadece temel ihtiyaçlarını gidermeye çalışmakta ve fakat onda da başarılı olamayarak yetersiz koşullarda yaşamaktadırlar. Kentlerde ise kira yüksekliği ve mesken olmayan yerlerin kiralanması öncelikli sorunların başındadır (EU Commission, 2018: 9).

Zorunlu göçle gelen kişilerin geneli için konut yetersizliği bir sorun olmakla beraber özellikle LGBT bireyleri, Yezidiler, Domlar, yalnız kadınlar ve dini azınlık mensupları açısından bu sorun daha da belirgindir (EU Commission, 2018). Konut arzının zorunlu göçle gelenlerin talebini karşılamadığı durumlarda, belediyelerin girişimleriyle özellikle bu hassas durumdaki kişilerin ihtiyaçları karşılanmaktadır. Zorunlu göçle gelenlerin barınma gereksinimlerini gidermeye yönelik Türkiye'deki uygulamalara bakıldığında öncelikle Sultanbeyli Belediyesi'nin bu kişilere kalıcı bir yer bulana kadar geçici barınma imkânı sunduğu ya da bir aylık kira yardımı yaptığını (Woods ve Kayalı, 2017: 14) ve 50 kişilik bir misafırhane yaparak acil durumdaki zorunlu göçle gelmiş kişilerin

konaklamasına imkân tanıdığı görülmektedir (TMMOB-ŞPO, 2017: 59). Ayrıca, hayırseverlerin belediyeye yaptıkları bağış sayesinde belediyenin dört adet evi olduğu ve bu evlerde kadın ve çocukların konaklamasına imkân sağlandığı ifade edilmektedir (TMMOB-ŞPO, 2017: 50). Misafirhane ve kiralık evlerde 2017 yılı itibariyle 50 aile ve 215 Suriyeli barınma desteğinden yararlanmıştır. Ekonomik ve sosyal açıdan kötü durumdaki kadın ve çocuklara ise kadın sığınma evinde sürekli barınma imkânı tanınmaktadır (Erdoğan, 2017b: 23-24).

2.1.2. Mesken Olmayan Yerlerin Kiralanması

Zorunlu göç sonucu gelen kişilerin barınma konusunda konut yetersizliği gibi yapısal sorunlarla karşılaştıkları durumlarda mesken olarak kaydedilmemiş binalar kullanılmaktadır. Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyelilerin konut piyasasına erişim imkânı olmakla birlikte, bu konutların yaşanabilir nitelikte olmadığına dair saptamalar yapılmıştır (Amnesty International, 2013: 11). Zorunlu göçle gelen kişiler, barınma gereksinimlerini mesken alanları dışında; örneğin işyerlerini kiralayarak da karşılamaktadır çünkü binalara konut iznine gerek olmaksızın elektrik, su, doğalgaz gibi hizmetler sağlanmaktadır (Şarbak, 2018: 33). Enformel sektörün büyüklüğü, bu kişilerin formal alanın gerekliliklerini karşılayamadıkları noktalarda enformel alana yönelmelerine neden olmaktadır. Örneğin, Güneydoğu Anadolu bölgesine odaklanan bir araştırmanın verilerine göre, 15 bin hanehalkı tarımsal alanlar, mağaralar, eski dükkanlar ve henüz tamamlanmamış binalarda yaşamaktadırlar. Bu durum özellikle Gaziantep, İstanbul, Adana, Mersin, Osmaniye ve Konya’da gözlemlenmektedir (EU Commission, 2018: 37).

Kilis’te de Suriyeliler nedeniyle kiralık konut kalmadığı ve terk edilmiş, boş işyeri ve evlerin zorunlu göçle gelenler tarafından kullanıldıkları belirtilmiştir (Türk, 2016: 148). Bu durum büyükşehirlerde de gözlemlenmektedir. Örneğin, Gaziantep’te tapulu olan garajlara lavabo ve kapı eklenerek yaşanabilir hale getirildiği ve tapu ile elektrik, su gibi hizmetler için belediyeye başvurulduğu belirtilmektedir. Belediyeler bu durumu engellemek için kötüye kullanma tespit ettiklerinde, bu meskenlere yönelik hizmetleri iptal etmektedirler. Buna ek olarak; Ankara, İstanbul gibi büyük kentlerde de benzer durumların olduğu raporlanmıştır (Erdoğan, 2017a: 78; Juahainen, 2018: 45). Türkiye’de Avrupa ve ABD’de gözlemlenildiği gibi “evsiz”lerin olmayışı yabancıların bir şekilde barınabilecekleri bir yer bulduklarını göstermektedir. Bu anlamda yabancıların Türkiye’de, diğer ülkelerde olduğu gibi evsiz kalmadıkları fakat enformel şekilde işleyen konut bulma süreçlerine dahil oldukları ve mesken olmayan konutlarda barındıkları görülmüştür.

Bu sorun Gaziantep Kent Konseyi (GKK) tarafından da tespit edilmiş ve bu durumu engellemek için kira sözleşmelerinden belediyenin bilgilendirilmesi, konut alanı olarak planlanmamış yerlerin kiralanması durumunda mülk sahibine ceza kesilmesi ve bu yerlerin belediye ekiplerince yıkımı önerilmiştir (GKK, 2014: 11-12). Türkiye göç yönetimi sistemi de bu durumun engellenebileceği şekilde düzenlenmiştir. Örneğin zorunlu göçle gelen kişilerin Dünya Gıda Programı ve Kızılay yardımından faydalanmaları için temel koşul, İl Göç İdaresi'nden alacakları kimliğe ve muhtarlıkça verilen ikamet belgesine sahip olmalarıdır. Bazı zorunlu göçle gelen kişiler ikametgahları olmamasına rağmen geçici kimlik belgeleri ile yardımlara eriştiklerini ifade etmişler (Artar, 2018: 16) fakat valiliklerin bu durumda herhangi bir esneme göstermeyecekleri de belirtilmiştir. Bu nedenle mesken olarak kayıtlı olmayan yerlerde barınma, zorunlu göçle gelen kişilerin yardımlara erişimini kısıtlamaktadır.

Mevzuata uygun barınma, korunma desteklerinin ön koşulu olması nedeniyle toplumsal bütünleşme ve sosyal uyumu etkilemektedir. Ek olarak mevzuata uygun barınma koşullarının kamu kurumları tarafından izlenmesi, denetlenmesi ve uygun olmayan koşulların giderilmesine ilişkin girişimlerin, toplumsal bütünleşme ve sosyal uyumu olumlu etkilemesi beklenmektedir. Bu durumda mesken olmayan konutların zorunlu göçle gelen kişilerin barınması için kullanımı toplumsal bütünleşme ve sosyal uyum açısından önemli bir engeldir.

2.1.3. Kira Bedeli Yüksekliği

Konut arzının azlığının kiralarda çok yükselmesine neden olmaktadır (Baban vd., 2017; EU Commission, 2018: 67; Gültekin vd, 2018; International Crisis Groups, 2013: 12). Zorunlu göç nedeniyle Suriyelilerin konutlara yönelik talebi, konut yetersizliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu durum göçmen yoğun bölgelerde kiralarda iki hatta üç katına çıkmasına neden olmuştur. Örneğin, 2014 yılında Gaziantep'te ev kiralarda bir önceki yıla kıyasla iki katına çıkmış, İstanbul Fatih'te 2012 yılında 600 TL olan ev kirası 2014 yılında 1500 liraya çıkarken aynı zaman diliminde Zeytinburnu'nda ev kiralarda üçe katlanmıştır (Amnesty International, 2014: 30). Gaziantep'te kira artışına karşı önerilen çözüm önerileri; kira sözleşmelerinden belediyenin bilgilendirilmesi, TOKİ aracılığıyla Suriyeliler için sosyal konut yapımı ve bu konutların Suriyeliler ülkelerine döndüklerinde dar gelirli vatandaşlara satışlarıdır (GKK, 2014: 11-12). Kira artışı ile beraber konut piyasasındaki değişiklik yabancılar ve vatandaşlar arasındaki en önemli gerilim hattını oluşturmaktadır. Bu nedenle kira artışı, toplumsal bütünleşme ve sosyal uyum açısından önemli bir engeldir (Hoffmann ve Samuk, 2016: 14; HUGO, 2015: 9; UNHCR, 2016: 70).

Kentlerdeki kiralarda üzerinde ortaya çıkan bu durum; zorunlu göçle gelen kişilerin tercihlerini doğrudan etkilemektedir. Şanlıurfa'da bu kişilerin kendi

kızlarını ev sahibi olan biri ile evlendirerek ücretsiz ya da daha düşük ücretli bir şekilde kızlarıyla evlenen kişinin evinde yaşadıkları belirtilmiştir (Karasu, 2016: 1004). Bir başka örnek ise Ankara'nın uygun barınma imkânı nedeniyle zorunlu göçle gelen kişilerce tercih edildiğidir (Artar, 2018: 16). Bu durumdan ev sahipleri de faydalanmaktadır. Bazı ev sahipleri Suriyelilere ev kiralamak istediklerini belirtmişlerdir çünkü ev sahipleri evlerini Türk aileye verse alacağı kiranın 1,5 katına Suriyelilere kiraya vermektedirler. Gaziantep şehri genelinde öğrenciler için yapılmış ve yaygın olan stüdyo dairelerin Suriyeli ailelere bakım-bakım-onarım yapılmadan kiraya verildiği ifade edilmiştir.⁷ Zor durumdaki yabancı aileleri içinse Gaziantep BŞB Başkanı Fatma Şahin (2016: 9) Suriyelilere belediye bütçesi ile ev kiradıklarını söylemiştir.

Zorunlu göçle gelenlerden sonra kira artışlarını NUTS 2 düzeyinde 5. bölge olan Güneydoğu Anadolu illerinde inceleyen bir çalışma, zorunlu göçle gelenlerin kentlere yerleşmeleriyle kiralara yaklaşık olarak %5,5 arttığını tespit etmiştir. Çalışmanın düşük nitelikli ve yüksek nitelikli konutlar olarak iki grup konuta odaklanmıştır. Bu analize göre, düşük kalitedeki konutların ücreti %1,7 artmışken; yüksek niteliktekilerin oranı %11 civarında artmıştır. Bu durum mekânsal ayrışmanın başladığını göstermektedir (Tümen, 2016). Bu kira artış oranları, aynı zamanda Suriyeliler ile beraber ucuz konutların kira artışının söylendiği gibi çok yüksek düzeylerde olmadığını göstermektedir. Zorunlu göçle gelen kişilerin çoğunluğu ucuz kiralara olduğu bölgelerde yaşamayı tercih ederken; kiralara yüksek nitelikteki konutlarda çok daha fazla artış göstermesi detaylı olarak araştırılmaya değerdir.

2.1.4. Kalabalık Hanehalkı Nüfusu

Zorunlu göçle gelen kişilerin bir kısmı kalabalık hanehalkı nüfusuyla beraber yaşamaktadır. Hanehalkı nüfusunun fazla olmasının sebepleri arasında kira ve fatura bedellerinin tek bir aile tarafından karşılanamayacak derecede yüksek olması yer almaktadır. Bu nedenle, konutlar aileden olmayan kişilerle de paylaşılmaktadır. IOM (2017: 10) tarafından yapılan bir araştırmadaki görüşmecilerin %18'si bir ya da birden fazla aile ile aynı evi paylaşmaktadır. Hanehalkı nüfusunun büyüklüğü mesken kullanım alışkanlıklarını doğrudan etkilediği gibi, kalabalık hanehalkı yaşamını onaylamayan yerel halkın da tepkisini çekmektedir. İstanbul'da yapılan bir araştırma sonuçlarına göre zorunlu göçle gelenlerin barınmaya dair asıl problemleri, kalabalık hanehalkı nüfusedir (Hayata Destek, 2016: 22). Bu durum Suriyelilerin kültürleri nedeniyle yaptıkları bir tercih değil; Türkiye'deki koşulların kısıtlılığı nedeniyle (Artar, 2018: 16).

⁷ Türkiye vatandaşı bir memur kiralamak istediğinde bakım talep etmekteyken Suriyelilerin bu talep olmadan evleri kiralaması, ev sahiplerinin Suriyelileri tercih etmesindeki bir başka nedendir.

Aynı konutun paylaşımı bazı araştırmacılar tarafından “gönüllü birliktelik ve mekân paylaşımı” olarak adlandırılmakta ise de bu durum zorunlu göçle gelenlerin toplumsal bütünleşme ve sosyal uyumunda engelleyici bir durum yaratmaktadır.

2.2. Zorunlu Göçle Gelen Kişilerin Kentlerdeki Durumunun Mekânsal Boyut Açısından İncelenmesi

Mekânsal boyut, sadece bir kent içindeki yabancıların hareketliliğinin anlaşılması için değil; aynı zamanda onların ülke içerisindeki hareketliliğinin de anlaşılabilmesi için elverişli bir yaklaşımdır. Özellikle Türkiye’de zorunlu göçün yaşandığı ilk yıllarda, bu kişilerin ülke içindeki yüksek hareketliliği, bu durumun önemini artırmaktadır. Türkiye, bu yüksek göçmen akışı karşısında yeterli kurumsal yapıya sahip olmaması nedeniyle bu akışa göz yummuştur fakat zamanla yeterli düzenlemeler yapıldıkça Türkiye’nin güneydoğusundan batısına olan akışın azaldığı görülmektedir.

Tablo 4: Kayıt Edilen Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı (Suriyeli Nüfusu En Yüksek On İl)

İl	Kayıtlı Suriyeli Sayısı	Nüfus	Suriyelilerin İl Nüfusu ile Karşılaştırmalı Yüzdesi	İlin Niteliği (Yazarlar tarafından isimlendirilmiştir)
Kilis	115.911	142.541	%81,32	Geçit İller >%20
Hatay	437.894	1.609.856	%27,20	
Gaziantep	448.603	2.028.563	%22,11	
Şanlıurfa	428.111	2.035.809	%21,03	
Mersin	202.914	1.814.468	%11,18	Hem Geçiş Hem Varış İlleri %10<x<%20
Adana	238.234	2.220.125	%10,73	
Bursa	175.860	2.994.521	%5,87	Varış İlleri <%10
Konya	108.828	2.205.609	%4,93	
İstanbul	548.125	15.067.725	%3,64	
İzmir	146.112	4.320.519	%3,38	

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>. (09.09.2019).

Zorunlu göçle gelen Suriyelilerin yaşadıkları şehirlerdeki yerel halka oranla nüfuslarına bakıldığında %20 üzeri, %20 ve %10 arası ve %10 altı olarak sınıflandırma yapılabileceği görülmektedir. Suriyelilerin yerel halka oranının %20 üzeri olduğu ve sınır illeri olan Kilis, Hatay, Şanlıurfa ve Gaziantep'tir. Bu illere, Suriyelilerin Türkiye'ye giriş yaptıkları yerler olmaları sebebi ile geçit illeri denilebilir. Suriyelilerin nüfusa oranının %10 ve %20 arasında olduğu şehirler ise Mersin ve Adana'dır. Bu iller hem varış noktası olmakta hem de ülkenin batısına doğru geçiş güzergahı olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle de iki yönlü bir işleve sahiptir. Türkiye'nin batısındaki göçmenlerin genelde bu illerden birinde kısa süreli de olsa yaşama deneyimi olduğu için bu iller geçiş illeri olarak adlandırılabilir. Son olarak %10 altındaki iller ise Bursa, Konya, İstanbul ve İzmir'dir. Buralar ise varış illerini oluşturmaktadır. Bu üç grup, farklı politika strateji belgesi ve uygulamasını gerektirmektedir.

Zorunlu göçle gelen kişiler açısından mekânsal planlama bu kişilerin hareketliliğini yönetmek için kullanılabilir. Örneğin sınır bölgelerinin yabancı nüfusu daha yüksekken; Batı'ya doğru gidildikçe bu oranın azaldığı görülmektedir. Diğer bir deyişle Suriye'den gelen geçici koruma kapsamındakilerle beraber Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden Türkiye'nin batısına doğru yabancı hareketliliği vardır. Dolayısıyla hem Geçici Barınma Merkezleri'nden kentlere hem de Türkiye'nin doğusundan batısına doğru bu hareketlilik vardır. Sınır kentlerinde yabancı nüfusunun yoğunlaşması nedeniyle o bölgelerde yaşayanların toplumsal ve kentsel açıdan daha büyük problemlerle karşılaştıkları görülmektedir (Kahraman ve Kahya-Nizam, 2016: 7). Özellikle geçit illerine beklenenden daha fazla nüfus artışı olması, o bölgelerdeki yerel halk ve zorunlu göçle gelenler için kentsel hizmetlere erişim konusunda problemlere yol açmıştır. İskân politikası güdülmemesi sonucunda düzensiz bir şekilde zorunlu göçle gelen kişilerin dağılması, nüfus artışına dayalı problemlerin yaşanmasına neden olmuştur. Katı bir iskân politikası uygulanmasa da Suriyelilerin kamusal hizmetlere erişiminin kimlik kartı aracılığıyla yalnızca kimliklerinde belirtilen şehirlerde olması, devletin Suriyelilerin ülke içindeki hareketliliğini kontrol etmesinin bir aracı olarak değerlendirilebilir (Baban vd., 2017; İşleyen, 2018). Buna karşılık özellikle bekar genç Suriyeli erkeklerin iş bulma amacı ile kayıtlı oldukları şehirden başka şehirlerde yaşadıkları belirtilmektedir (Jauhiainen, 2018: 11). Geçit, geçiş ve varış illeri arasındaki toplumsal ve kentsel problemlere yol açan bu demografik farklılık dikkate alınarak Türkiye'deki zorunlu göçle gelen Suriyelilerin koşullarının araştırılması gerekmektedir.

2.2.1. Yerleşim Dağılımı

Kamusal alana ilişkin mekânsal planlama, toplumsal bütünleşme ve sosyal uyum süreçlerini doğrudan etkiler. Yerleşim dağılımı, şehirlerin içinde ve şehirler arasında olmak üzere Türkiye’de iki boyutlu değerlendirilebilir. Yukarıda da değinildiği üzere öncelikle yabancıların buldukları kentin ulusal ve uluslararası konumları değerlendirilmelidir. Türkiye açısından bu durum oldukça önemlidir çünkü uzun bir çokkültürlülük geçmişine sahip İstanbul gibi küresel kent ile çeşitlilik açısından kendi özgün durumları olan diğer kentlerin bir değerlendirilmesi mümkün değildir. Bu ikinci gruptaki şehirlerde farklı bir çeşitlilik tecrübe edilmektedir. Kısacası, ülke içerisinde yabancıların dağılımı genel olarak çeşitliliği artırmakta ve metropol alanlarda gözlemlenenden çok daha farklı bir durum ortaya çıkarmaktadır.

Mekânsal planlamada eksiklikler toplumsal bütünleşmeyi kısıtlar, sosyal eşitsizlikleri ve kırılmalıkları belirginleştirir ve yerleşim yerlerinin uyum içinde kullanımlarını güçleştirir. Bu nedenle Şehircilik Şûrası “(k)entsel gelişmede dengesizlik yaratan beklenmedik insan göçüne yönelik mekânsal strateji ve politikalar geliştirilmelidir.” olarak 1.4.5. sayılı tavsiye kararında bulunmaktadır. Ayrıca yaşanan yoğun göç nedeni ile kentlerde sorunların çıktığı ve yönetiminde eksiklikler olduğunun tespitini yaparak mekânsal planlamanın önemine değinmiştir. Bunun için İçişleri Bakanlığı ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na sorumlu kurum sayarken; valilik ve belediyeleri ilgili kurum/kuruluşlar olarak göstermektedir (ÇŞB, 2017: 73).

Suriye’den gelen kitlesel akın beklenmedik bir şekilde gerçekleştiği için kamu kurumları planlama yapmadan zorunlu göçle gelenlere hizmet sunmak zorunda kaldılar ve bu kişiler yerleşme kararlarını kendileri aldı. Zorunlu göçle gelen kişilerin neden belli bölgeleri tercih ettikleri üzerine yapılan araştırmalar bu kişilerin arasındaki dayanışma ağlarının önemini göstermektedir. Bu dayanışma ağları belli bölgelere bu kişileri çekmektedir. İlk olarak ailede kocanın ya da diğer akrabaların taşınması ve yaşadığı yerden memnuniyetini belirtmesi sonucunda diğerleri ilk olarak o kişinin evinde ya da onun aracılığıyla tuttıkları o bölgede diğer bir evde kalmaktadırlar (Artar, 2018: 17). Türkiye’de yaşayan Suriyeliler, Suriyelilerin kalabalık oldukları bölgelerde yaşamayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir (Jauhiainen, 2018: 78). Böylece belli mahalle ve kentlerde göçmen yoğunlaşması gözlemlenmektedir. Zorunlu göçle gelenlerin kentlerde yoğun artışı nedeniyle kentlerde öngörülemeyen nüfus artışı mekânsal planlamanın önemini netleştirmiştir.

2.2.2. Mekânsal Ayrışma

Şehirlere yönelik göçmen akışı planlı bir şekilde yönetilemezse mekânsal ayrışmaya yol açarak toplumsal bütünleşme ve sosyal uyum süreçlerinin

gelişmesini kısıtlayabilir. Kira bedellerinin yüksekliği zorunlu göçle gelenlerin erişebilecekleri fiyat aralıklarındaki konutların bulunduğu mahallelere yönelmelerine neden olmaktadır. Böylece bazı bölgelerde bu kişilerin yoğunlaştığı görülmektedir. Örneğin Altındağ ilçesinde Ankara'da düşük gelir grubunun erişebileceği fiyatlarda konutlar bulunduğu için Ankara'da kayıtlı zorunlu göçle gelenlerin yarısı bu ilçede kalmaktadır (TBMM, 2018: 209). Gaziantep'te de Suriyelilerin mekânsal tercihlerinin ekonomik koşullarına göre belirlendiği ve kentteki ucuz konutun olduğu bölgelere yoğunlaştığı görülmektedir (Sönmez, 2016). İstanbul üzerine yapılan Marmara Belediyeler Birliği'nin araştırmasının gösterdiği üzere bir bölgedeki akraba ya da tanıdığın varlığı Suriyelilerin yer tercihinin en önemli etkeni olmaktadır (Erdoğan, 2017a: 78). Örneğin Sultanbeyli'deki Suriyelilerin %73,7'nin o bölgeyi tercih etme sebebi Sultanbeyli'de yaşayan bir tanıdıklarının olmasıdır (Erdoğan, 2017b: 36). Bu durum mekânsal ayrışmayı tetikleyici bir durumdur. Özellikle gettolaşma; mekânsal ayrışmanın, toplumsal bütünleşmenin gerçekleşmediği olumsuz bir durumdur. Buna yönelik kamu otoriteleri gerekli önlemleri almalı ve toplumsal bütünleşme ve sosyal uyum politikaları gütmelidir.

Belediyelerin imar planlarında yer alan meskenlere ilişkin politikaları, zorunlu göçle gelen kişilerin barınma süreçlerini etkilemektedir. Kent sel dönüşüme odaklanan çöküntü alanları, Suriyelilerin tercih ettiği bölgelerin başında gelmektedir. Bu alanlar genelde kent merkezinde yer almaktadır. Bu durum ucuz konut imkanının yanında ulaşım kolaylığı da sağlamaktadır. Bu durumun mekânsal yoğunlaşma için olumlu bir etki yapmaktadır. Ankara özelinde eski gücünü kaybetmekte olan Siteler esnafının Suriyelileri ucuz işgücü olarak çalıştırması ve böylece kendi konumlarını iyileştirmek istemeleri Suriyelilerin Siteler etrafındaki mahallelerde yoğunlaşmasına neden olmuştur (Artar, 2018: 19). Bu durum barınma alanının istihdam ile yakın ilişkide olduğunu göstermektedir.

2.2.3. Aktörler arası etkileşim

Toplumsal bütünleşme ve sosyal uyumu kolaylaştırıcı olan aktörler (yerel ve uluslararası STKlar, uluslararası kurumlar) zorunlu göçle gelenlerin yoğun olduğu bölgelerde kurularak toplumsal bütünleşmenin unsurlarını düzenler. Yerel yönetimlerin finansal ve idari kapasitelerinin yeterli olmayışı, STK'ların özellikle zorunlu göçle gelen kişilerin yoğun olduğu mahallelerde yerel yönetimlerin eksikliğini kapatmak için öne çıkmalarına neden olmaktadır. Örneğin Ankara/Altındağ Önder Mahallesi'nde zorunlu göçle gelen kişilere yönelik birçok faaliyet gerçekleştirilmektedir. Uzun süredir bu mahallede oturan bir Türk vatandaşı, Suriyelilerden sonra mahallesinin görünür olduğunu, daha önce de mahallesinde yoksul olmasına rağmen Suriyeliler geldikten sonra onların

yaşadıkları yoksullukların dikkate alınarak birçok yardım kuruluşunun onlar için geldiklerini belirtmektedir (International Crisis Group, 2018: 13).

STK'ların girişimleri ve sadece zorunlu göçle gelen kişilere yönelik destekleri, zaman zaman Türk vatandaşlar tarafından olumsuz olarak görülerek bu kişiler ve yerel halk arasındaki problemlerden birini oluşturmaktadır. Böylece zorunlu göçle gelen kişilerin yoğun mahallelerde, bu kişilerin kültürü görünür olmuş ve onlara yönelik kurumlar şekillenmeye başlamıştır. Bu yardım süreci iyi planlanmalı ve vatandaşların tepkisine neden olmayacak şekilde yönetilmelidir. Bu kurumların mekânsal olarak zorunlu göçle gelenlerin yoğun oldukları bölgelerde konumlanmalarının toplumsal bütünleşmeye etkisi açısından kapsamlı bir çalışma gerekmektedir.

2.3. Zorunlu Göçle Gelen Kişilerin Türkiye'deki Var Olma Koşulları: Sosyo-Psikolojik Boyut

Somut mekânsal sorunlar çözülebildiği sürece, zorunlu göçle gelenler ve yerel halk arasında sosyal ilişkilerin etkin ve sürdürülebilir bir şekilde kurulması ve zorunlu göçle gelenlerin geldikleri toplumla bütünleşmesi sağlanacaktır.

2.3.1. Bir Yere Ait Olma Hissi

Zorunlu göçle gelen kişilerin yaşadıkları yere karşı aidiyet geliştirmelerinde çok fazla değişken vardır. Güvenceli bir konut sistemi, zorunlu göçle gelenlerin sosyal travmalarıyla baş etmelerini kolaylaştırır. Barınmaya yönelik harcama miktarının yüksekliği, özellikle dar gelirli kişilerin hayatları üzerinde çok belirleyicidir çünkü kiraların yüksek olması bu kişiler açısından bir sonraki ayın kirasını ödeme konusunda belirsizlik yaratmaktadır (HUGO, 2015: 15). Kentsel dönüşüm alanlarında kiraların ucuz olması nedeniyle bu alanlarda, kentin hassas gruplarından olan zorunlu göçle gelen Suriyeliler yoğun bir şekilde yaşamaktadırlar. Bu nedenle, kentsel dönüşüm nedeniyle konutlarının yıkılacağından kaygı duymaktadırlar. Böylece kentsel dönüşüm ilanı kent içinde zorunlu göçle gelen kişilerin yeni bir kentsel hareketlilik yaşamalarına sebep olabilir (İzmir, 2018: 54). Bu durum bu kişilerin sürekli bir kaygı halinde yaşamasına neden olmakta ve onların yaşadıkları yere ait hissetmelerini zorlaştırmaktadır.

IOM'un yaptığı bir araştırmaya göre, mültecilerin yarısı iki yıldan fazla süredir geldikleri ülkede yaşamalarına rağmen, %76'sı gibi çok büyük bir oran ne kadar süre kalacakları hakkında fikir sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir (IOM, 2017: 11). Bu belirsizlik, mültecilerin aidiyet hissi kurmasına engel olmaktadır. Zorunlu göçle gelen kişilerin yaşayabilecekleri güvenli bir yerin varlığı, özellikle kadınların hayatları üzerinde son derece belirleyicidir. Bu

kadınların erken yaşta evliliği, ikinci ya da üçüncü eş olarak bir erkeğin yanına gitmelerinin nedenlerinden biri kalacak yer bulamamalarıdır. Güvenceli yaşama mekânı eksikliği yabancıların geldikleri ülkeye karşı ait hissetmelerini zorlaştırmaktadır.

Zorunlu göçle gelenlerin GBM yerine kentlerde yaşama tercihi nedenlerini, bu kişilerin daha özgür bir ortamda yaşama istekleri ve GBM koşullarının eski yaşam alışkanlıklarıyla uyuşmaması olduğundan bahseden çalışmalar vardır (Artar, 2018: 20). Diğer bir deyişle zorunlu göçle gelen kişiler, kendi kültürlerini yaşayabilecek ve özgür hissedebilecekleri bölgeleri yaşamak için tercih etmektedirler. Barınma gereksiniminin zorunlu göçle gelen kişilerin istek ve gereksinimlerine göre giderilmesi, bu kişilerin geldikleri yer ile aidiyetlik bağı kurmaları açısından çok önemlidir. Bu durum çok-çeşitlilik modelinin vazgeçilmez oluşunun bir göstergesidir.

2.3.2. Sosyal İlişkilerin Geliştirilmesi

Sık yer değişikliği, dil engeli gibi somut problemler aşıldığı sürece zorunlu göçle gelenler, vatandaşlarla sosyal ilişkilerini geliştirebilecek ortamları özellikle yaşadıkları mahallede bulabilirler. Dil engelinin aşıldığı ve ev sahibi topluluğun kültürünün daha iyi anlaşıldığı durumların sosyal ilişki ağlarının geliştirilmesi için kolaylaştırıcı bir etken olduğu söylenmektedir (Hebbani vs., 2017). Örneğin, çeşitli çalışmalarda Suriyeli kadınlar, yüksek kira ve ev sahibinin isteği nedeniyle çok sık taşınmak zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu durumun sosyal ilişkilerin kurulmasında problem yaratarak toplumsal bütünleşmeyi zayıflattığı ve engellediği açıktır. Aslında Suriyeli kadınlar toplumla ilişki kurmanın önemini bilmelerine rağmen; dil engeli ve önyargı nedeniyle bu ilişkiler kurulamamıştır. Buna rağmen Suriyeli kadınların %73 gibi çok büyük bir kısmı mahallelerinde kendilerini güvende hissettiklerini belirtmişlerdir (BM Kadın ve SGDD, 2018: 7). MMP tarafından İstanbul, Gaziantep ve Kilis'te yapılan bir araştırmada zorunlu göçle gelenler İstanbul'da %63, Gaziantep ve Kilis'te ise %67'sinin Türkler tarafından hoş karşılandıklarını belirtmişlerdir (MMP, 2017: 7). Zorunlu göçle gelen Suriyelilerin yoğun olduğu bölgelerde yerel halk ile ilişkilerinin iyi olduğu Suriyeliler tarafından da belirtilmiştir. Her topluluğun içinde iyi ve kötü insanların olduğu fakat Türklerin genel olarak kendilerine iyi davrandıkları, özellikle ev ve iş bulma konusunda dayanışma ve yardımlaşma içerisinde oldukları ifade edilmiştir (Artar, 2018). Kadınlar açısından durum olumluyken; bekar genç erkeklerin arkadaşlıklarına bakıldığında ise özellikle yaşadıkları mahallelerden arkadaş edindikleri belirtilmiştir (Jauhainen, 2018: 43). Diğer bir deyişle, kendi toplulukları içerisinde daha çok sosyalleşmektedirler. Diğer bir yandan ise zorunlu göçle gelen kişilerin kentlerde görünürlüğü arttıkça vatandaşlar ile aralarındaki sorunların da arttığı

belirtilmektedir. Fakat Suriyeliler sayesinde maddi durumları iyileşen esnaf ve ev sahiplerinin Suriyelilere karşı tutumu yerel halka göre daha olumludur (Artar, 2018: 37- 38). Zorunlu göçle gelenlerin barınma gereksiniminin kamu otoritelerince düzenlenerek giderilmesi, bu kişiler ile yerel halk arasındaki olumsuz yaklaşımları azaltarak geldikleri topluma ait olma hislerini güçlendirebilmektedir.

Dil engelinin aşıldığı durumlarda zorunlu göçle gelen kişiler ile yerel halk arasındaki sosyal ilişkilerin iyileşmesi ve iletişimin gelişmesi beklenmektedir. Belediyeler yerel halk ile zorunlu göçle gelenler arasındaki ilişkilerin geliştirilebilmesi için çeşitli faaliyetler yürütmektedirler. Örneğin Gaziantep'te Ensar Toplum Merkezi'nde yerel halk ile çoğunluğu Suriyeli olan yabancıların biraraya gelecekleri mekânlar yaratılmaktadır. Belediye açık hava sineması gibi organizasyonlar düzenlemekte, bir STK tarafından düzenlenen Mutfak Projesi'nde iki kültürün bir araya gelmesi sağlanmaktadır. Özellikle çocuklara yönelik faaliyetlerin yapılmak istendiği de belirtilmiştir. Böylece kişiler arasında güven ilişkilerini daha da sağlamlaştırmak hedeflenmektedir. Küçük adımlar olarak düşünülebilecek bu projeler, insanlar üzerinde büyük etkilere sahiptir. Böylece, her iki topluluğu bir araya getirecek STK ve kamu kurumu faaliyetleri, toplumsal bütünleşme açısından olumlu bir etkiye sahiptir.

2.3.3. Birey Temelli Göç Yönetişim Modeli

Çok-çeşitlilik tartışmalarında, yasal statüleri açacak şekilde göçmen, mülteci ve sığınmacılara yönelik bir politika planlamasında bu kişilerin algı, tutum, motivasyon ve tercihlerinin dikkate alınması gerekliliği vurgulanmaktadır. Bu kişilerin ihtiyaç ve isteklerinin farklılığı, bunların tercihlerinin ayrı ayrı değerlendirilmesini doğurmaktadır. AB Komisyonu tarafından hazırlanan Teknik Yardım Raporu da; cinsiyet, yaş, etnisite, yasal durumlara değinerek çok-çeşitli modele uygun bir yapı sergilemektedir (EU Commission, 2018). Bu model kurulurken, yerel halk ile zorunlu göçle gelen kişiler arasındaki ilişkinin bozulmaması için iletişim kanalları ve yöntemi oldukça önemlidir. Bir başka ifadeyle, toplumun tamamının çıkarını sağlayacak ama herkesin gereksinim ve tercihlerini içerecek ve yanıt vermeye çalışacak kanallar kurulmalıdır (Ahad ve Banulescu-Bogdan, 2019). Türkiye'de kentten kente farklı uygulamaların yaşandığı görülmektedir ve bunların arasında iyi örnek uygulamalar da vardır. Örneğin IOM, Gaziantep'in toplumsal bütünleşme açısından başarılı bir il olduğunu belirtmiştir (IOM, 2015: 93).

Sonuç

Çok farklı disipline çalışılan barınma alanı deneyimleri, zorunlu göçle gelenleri de kapsayan karma nitelikli uluslararası göçle gelen kişilerin diğer hizmetlere erişiminde önemli yere sahip olmakla beraber toplumsal bütünleşme ve sosyal uyum süreçleri açısından da belirleyicidir. Türkiye'ye zorunlu göçle gelen kişiler açısından ise bu önemli alan çok az ele alınmıştır. Konu ile ilgili raporlar ve bilimsel çalışmalar bulunsa da bu çalışmalar geliştirilmeye açıktır. Ayrıca, karşılaştırmalı çalışmalarda da Türkiye'ye ilişkin verilere rastlanmamaktadır. Bu nedenle barınma ve konut alanına yönelik çalışmaların yapılması, gerekli verilerin elde edilmesi ve analizi için önemli bir çaba sarfedilmesi gerekmektedir. Bu konu çalışılırken öncelikle Türkiye'nin özgün durumu değerlendirilmesi önemlidir. Öncelikli olarak yabancıların Türkiye'ye yoğun geçişi ve Türkiye'nin coğrafi konum itibarıyla Avrupa ülkelerine geçiş güzergahında yer aldığı gerçeğini göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Bu durum, Türkiye'de yoğun bir hareketliliğinin yaşandığını göstermektedir.

Barınma alanında zorunlu göç ile gelen kişilerin çok kısa bir süre ülkede kalacakları düşüncesi ve acil çözümlerin uygulanmasına ilişkin öncelikler nedeniyle GBM'ler kurulsa da 2018 yılı itibarıyla zorunlu göçle gelen Suriyeliler açısından kentler asıl barınma mekânı olmuştur. Bu nedenle bu çalışma, kentlerdeki zorunlu göçle gelen kişilerin yaşadıkları barınma deneyimlerine ve söz konusu deneyimlerin toplumsal bütünleşme ve sosyal uyum ilişkisine odaklanmaktadır. Çünkü Türkiye'ye zorunlu göçle gelen kişilerin yoğunlukla kentlerde yaşamaları, konutlarda yetersizlik, kira bedeli artışları, belirli mahallelerde dışlanmalar yaşanması gibi toplumsal gerginliğe neden olabilecek sorunlar ortaya çıkarmıştır. Böylece bu alanda zorunlu göçle gelen kişilerin konut deneyimlerinin incelenmesi ve bunun olumlu toplumsal bütünleşme ve sosyal uyum sürecini sağlayacak girişimlerin çeşitlendirilmesinin önemini artırmıştır.

Türkiye'de özellikle barınma alanının yapısını enformelliğin ve özel sektörün çalışma ilkelerinin belirlediği görülmektedir. Bu alanda somut bir politika ve strateji geliştirilmemiştir ve bu durum Türkiye'ye özgü bir durum yaratmaktadır. Zorunlu göç ile gelenlerin barınma ve konut alanındaki gereksinimlerinin karşılanmasına ilişkin mevzuatın henüz gelişmemiş olması ve bu alanlardaki yönetişimin belirsizliği Türkiye'de konut politikası alanında özel sektörün hakimiyetine yol açmaktadır. Kamu sektörü düzenleme faaliyetlerini daha etkin kullandığı takdirde Türkiye'deki zorunlu göçle gelen kişilerin barınma deneyimlerinde gözlemlenen bazı sorunlar giderilebilecek ve toplumsal bütünleşme ve sosyal uyuma süreçlerine katkıda bulunulabilecektir. Örneğin, zorunlu göçle gelen kişilere hukuki alanda destek verilmesindeki artış, bu kişiler ile ev sahipleri arasındaki anlaşmazlıkları azaltabilir. Zorunlu göçle gelen kişilerin nüfusunun artması nedeniyle kamu ve özel sektörün yanında STK'lar da

bu alanda araştırma yapmakta ve hatta bazı durumlarda zorunlu göçle gelenlere konut desteği sağlamaktadırlar. Bu nedenle kamu sektörü, özel sektör ve STK'ların koordinasyonunu sağlayacak belli yönetim ağlarının olması ve desteklenmesi barınma alanında gözlemlenen sorunların çözümlerinin üretilmesine destek olacaktır.

Türkiye'de zorunlu göçle gelen kişilerin barınma gereksinimleri daha çok fiziksel boyut kapsamında ele alınmaktadır. Zorunlu göçle gelenlerin konut yetersizliği, sağlıksız konutlarda yaşama, başka ailelerle konut paylaşma, kira yüksekliliği gibi deneyimlemek zorunda kaldıkları koşullara bakıldığında; fiziksel boyutun önemi ortadadır. Fakat çalışmalar ve raporlar çok odaklanmasalar da fiziksel boyutun yanı sıra toplumsal etkileşim ve sosyal uyum üzerindeki etkileri nedeniyle sosyo-psikolojik ve mekânsal boyutların da detaylı olarak incelenmesi gerekmektedir. 2016 yılı itibariyle göç konusunun acil durum politikasından toplumsal bütünleşme ve sosyal uyum ilkelerine ve uygulamalarına evrilmesi, bu iki boyut üzerine odaklanmayı gerektirecektir. Yaşanılan mekâna ait olma hissi sosyal uyumun sağlanabilmesi için önemli bir koşuldur. Ait olma hissini kurulumunda sosyo-mekânsal ve sosyo-psikolojik etmenler üzerinden barınma alanının incelenmesinin önemi büyüktür. Bu nedenle barınma alanına ilişkin düzenlemelerde özellikle toplumsal bütünleşme ve sosyal uyum konusunda zorunlu göçle gelenlere yönelik sosyo-mekânsal ve sosyo-psikolojik perspektifleri dikkate alan planlamalar yapılması önem kazanmaktadır.

Kaynakça

- Ahad, Alliyah ve Natalia Banulescu-Bogdan (2019), *Communicating Strategically About Immigrant Integration: Policymaker Perspectives*, Migration Policy Institute Europe, Ocak, <https://www.migrationpolicy.org/research/communicating-strategically-immigrant-integration>, (09.02.2019).
- Aigner, Anita (2019), "Housing Entry Pathways of Refugees in Vienna, A City Of Social Housing", *Housing Studies*, 34 (5), 779- 803.
- Amnesty International (2013), *Turkey: National Authorities and the International Community Must Act in Partnership to Meet the Needs of Syrian Refugees* (London: Amnesty International Publication).
- Amnesty International (2014), *Struggling to Survive: Refugees from Syria in Turkey*, https://www.amnestyusa.org/files/eur_440172014.pdf (23.12.2018).
- Andersson, Roger, Åsa Bråmã ve Emma Holmqvist, (2010), "Counteracting Segregation: Swedish Policies and Experiences", *Housing Studies*, 25(2): 237-256.
- Artar, Feray (2018), "Ankara'daki Suriyelilerin Mültecilik Deneyimleri: Göç, Gündelik Yaşam ve Sosyal İlişkiler", Akın Bakioğlu, Feray Artar ve Hüseyin İzmir (Der.), *Ankara'daki Suriyelilerin*

Mültecilik Deneyimleri: Göç, Gündelik Yaşam, Geçim Deneyimleri ve Sosyal Dışlanma (Ankara: Sosyoloji Derneği Yayını):16- 39.

- Baban, Feyzi, Suzan Ilcan ve Kim Rygiel, (2017), "Syrian Refugees in Turkey: Pathways to Precarity, Differential Inclusion, and Negotiated Citizenship Rights", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43 (1): 41- 57.
- Bachetti, Marisa (2018), "Refugee Influx in the Midst of a Housing Crisis", <https://habitathm.ca/refugee-influx-midst-housing-crisis/> (12.02.2019).
- BM-Kadın ve SGDD (2018), *Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Kadın ve Kız Çocuklarının İhtiyaç Analizi*, Ankara, Haziran, http://sgdd.org.tr/wp-content/uploads/2018/08/The_Needs_Assessment_TR_WEB.pdf (16.12.2018).
- Bunting, Trudi, Alan R. Walks, ve Pierre Filion (2004), "The Uneven Geography of Housing Affordability Stress in Canadian Metropolitan Areas" *Housing Studies*, 19(3): 361-393.
- Bynner, Clarie (2019), "Intergroup Relations in a Super-Diverse Neighbourhood: The Dynamics of Population Composition, Context and Community", *Urban Studies*, 56(2), 335- 351.
- Clark, William AV, Marinus C. Deurloo, ve Frans M. Dieleman (2003), "Housing Careers in the United States, 1968-93: Modelling the Sequencing of Housing States." *Urban Studies* 40(1): 143-160.
- ÇŞB (2017), *Şehirleşme Şurası Komisyon Raporu*, <https://webdosya.csb.gov.tr/db/sehirciliksurasi/editordosya/Sura2017komisyon%20raporu.pdf> (07.12.2018).
- Demirbaş, Hatice ve Ece Bekaroğlu (2013), "Evden Uzakta Olmak: Sığınmacıların/Mültecilerin Psikolojik Sorunları Ve Alınacak Önlemler" *Kriz Dergisi*, 21(1): 11-24.
- Dhalmann, Hanna, ve Katja Vilka (2009), "Housing Policy and the Ethnic Mix in Helsinki, Finland: Perceptions of City Officials and Somali Immigrants" *Journal of Housing and the Built Environment*, 24: 423-439.
- Easthope, Hazel, Wendy Stone, ve Lynda Cheshire (2018), "The Decline of 'Advantageous Disadvantage' in Gateway Suburbs in Australia: The Challenge of Private Housing Market Settlement For Newly Arrived Migrants", *Urban Studies*, 55(9): 1904-1923.
- Elicin, Yeseren (2018), "Refugee Crisis and Local Responses: An Assessment of Local Capacities to Deal with Migration Influxes in Istanbul", *Hrvatska I Komparativna Javna Uprava: Časopis Za Teoriju I Praksu Javne Uprave*, 18(1): 73-99.
- Erdoğan, Mustafa M. (2017a), *Urban Refugees from "Detachment" to "Harmozation" Syrian Refugees and Processes Management of Municipalities: The Case of Istanbul* (İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Yayınları).
- Erdoğan, Mustafa M. (2017b), 6. Yılında Türkiye'deki Suriyeliler: Sultanbeyli Örneği, <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/6/-6-yilinda-turkiyedeki-suriyeliler-sultanbeyli-ornegi.pdf> (26.02.2019).
- EU Commission (2018), *Technical Assistance to the EU Facility for Refugees in Turkey- Final Report*, Ekim, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/updated_needs_assessment.pdf (15.01.2019).
- Gaziantep Kent Konseyi (GKK) (2014), *Gaziantep'te Yaşayan Suriyeli Misafirlere İlişkin Rapor: Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Aralık, <http://www.gaziantepkentkonseyi.org.tr/dosyalar/GAZIANTEP%20KENT%20KONSEYI%20%20SURIYE%20RAPORU.pdf> (02.04.2019).
- Grayson, John (2018), "Britain's Housing Crisis: Refugee Family Given One Week to Find New Home", <https://www.opendemocracy.net/john-grayson/g4s-housing> (12.02.2019).
- Gültekin, Mehmet N.; Giritlioğlu, İbrahim; Karadaş, Yücel; Soyudoğan, Muhsin; Kuzu Leyla, Şenay; Gülhan, Sinan Tankut; Doğanoğlu, Mustafa; Utanır, Ayşen; Aslan, Çağrı; İncetahtacı, Nur

- (2018), *Gaziantep'teki Suriyeliler: Uyum, Beklenti ve Zorluklar* (Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Yayınları).
- Hacettepe Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi (HUGO) (2015), *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*, (Ankara: HUGO Yayınları).
- Hayata Destek (2016), *İstanbul'daki Suriyeli Mültecilere İlişkin Zarar Görebilirlik Değerlendirme Raporu*, Nisan, <http://openaccess.bilgi.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11411/1054/İstanbul%27daki%20Suriyeli%20mültecilere%20ilişkin%20zarar%20görebilirlik%20değerlendirme%20raporu%20Nisan%202016.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (07.02.2019).
- Havekes, Esther, Marcel Coenders, ve Tanja Van der Lippe (2014), "The Wish to Leave Ethnically Concentrated Neighbourhoods: The Role of Perceived Social Cohesion and Interethnic Attitudes", *Housing Studies*, 29(6): 823-842.
- Hebbani, Aparna, Val Colic-Peisker, ve Mairead Mackinnon (2017), "Know Thy Neighbour: Residential Integration and Social Bridging among Refugee Settlers in Greater Brisbane", *Journal of Refugee Studies*, 31(1): 82-103.
- Hoffmann, Sophia ve Sahizer Samuk (2016), "Turkish Immigration Politics and the Syrian Refugee Crisis", *Working Paper Division Global Issues*, Mart, https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/arbeitspapiere/Working_paper_Hoffmann_Turkish_immigration_policy.pdf (28.11.2018).
- Iceland, John. (2014), *Residential Segregation: A Transatlantic Analysis*, (Washington: Migration Policy Institute).
- ICMPD (2018), *Recommendations for the Roadmap to Refugee Integration Policy in Azerbaijan*, Mart.
- International Crisis Groups (2013), *Blurring the Borders: Syrians Spillover Risks for Turkey*, 30 Nisan, <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/eastern-mediterranean/syria/blurring-borders-syrian-spillover-risks-turkey> (20.11.2018).
- International Crisis Groups (2018), *Turkey's Syrian Refugees: Defusing Metropolitan Tensions*, Belçika, <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/western-europemediterranean/turkey/248-turkeys-syrian-refugees-defusing-metropolitan-tensions> (29.01.2019).
- IOM (2015), *World Migration Report 2015 Migrants and Cities: New Partnerships to Manage Mobility*, IOM Publisher, http://publications.iom.int/system/files/wmr2015_en.pdf (05.02.2019).
- IOM (2017), *Inter Agency Shelter and Wash Assessment Report*, Eylül, <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/63188> (07.02.2019).
- İçduygu, Ahmet ve Doğu Şimşek (2016), "Syrian Refugees in Turkey: Towards Integration Policies", *Turkish Policy Quarterly*, 15 (3): 59- 69.
- İşleyen, Beste (2018), "Transit Mobility Governance in Turkey", *Political Geography*, 62: 23-32.
- İzmir, Hüseyin (2018), "Ankara'daki Mültecilerin Dışlanma Deneyimleri", Akın Bakıoğlu, Feray Artar ve Hüseyin İzmir (Der.), *Ankara'daki Suriyelilerin Mültecilik Deneyimleri: Göç, Gündelik Yaşam, Geçim Deneyimleri ve Sosyal Dışlanma* (Ankara: Sosyoloji Derneği Yayını):52- 57.
- Jauhainen, Jussi (2018), *Refugees and Migrants in Turkey, 2018*, University of Turku Department of Geography and Geology Division of Geography, Turku.
- Kahraman, Fatih ve Özlem Kahya-Nizam (2016), "Mültecilik Hallerini Mekân Üzerinden Okumak: Gaziantep Örneğinde Türkiyeliler Gözünden Suriyeli Kent Mültecileri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (44): 808-825.
- Karasu, Mithat A. (2016), "Şanlıurfa'da Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Kentle Uyum Sorunu", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(3): 995-1014.

- Kauppinen, Timo M., Hans Skifter Andersen ve Lina Hedman (2015), "Determinants of Immigrants' Entry To Homeownership in Three Nordic Capital City Regions", *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 97(4), 343-362.
- Lee, June JH ve Lorenzo Guadagno (2016), *World Migration Report 2015: Migrants And Cities: New Partnerships To Manage Mobility*, International Organization For Migration.
- Levin, Iris (2015), *Migration, Settlement, and the Concepts of House and Home* (New York ve London: Routledge).
- Lewin, Fereshteh A. (2001), "The Meaning of Home Among Elderly Immigrants: Directions For Future Research and Theoretical Development", *Housing Studies*, 16(3): 353-370.
- Massey, Douglas ve Chiara Capoferro. (2008), "The Geographic Diversification of American Immigration", Douglas S. Massey (Der.), *New Faces in New Places: The Changing Geography of American Immigration*, (Russel Sage Foundation): 25- 50.
- Meaker, Morgan (2018), *Germany's Housing Crisis Fuels Black Market for Refugees*, <https://www.reuters.com/article/us-germany-refugees-housing-feature/germanys-housing-crisis-fuels-black-market-for-refugees-idUSKCN1MW1H9> (12.02.2018).
- Mendez, Pablo, Daniel Hiebert, ve Elvin Wyly (2006), "Landing At Home: Insights on Immigration and Metropolitan Housing Markets from the Longitudinal Survey of Immigrants to Canada", *Canadian Journal of Urban Research*, 15(2): 82-104.
- Migration Watch UK (2019), "Housing", <https://www.migrationwatchuk.org/key-topics/housing> (08.09.2019).
- MMP (2017), *Refugee, Asylum-Seeker and Migrant Perception: Istanbul, Gaziantep/ Turkey-Summary Of Focus Group Discussion*, Http://Groundtruthsolutions.Org/Wp-Content/Uploads/2017/08/MMP_Turkey_FGD_Ist_Gaz.Pdf (23.01.2019)
- Moore, Brett (2017), "Refugee Settlements and Sustainable Planning", *Forced Migration Review: Shelter in Displacement*, Oxford University Refugee Studies Centre, 55: 5-7.
- Musterd, Sako (2003), "Segregation and Integration: A Contested Relationship", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 29(4): 623-641.
- Norwegian Refugee Council (NRC) (2014), *A Precarious Existence: The Shelter Situation of Refugees from Syria in Neighbouring Countries*, <https://www.nrc.no/globalassets/pdf/reports/a-precarious-existence---the-shelter-situation-of-refugees-from-syria-in-neighbouring-countries.pdf>, (12.02.2019).
- OECD (2016), *Making Cities Work for All: Data and Actions for Inclusive Growth*, (Paris: OECD Publishing).
- OECD (2018), *Inclusive Growth and Social Cohesion in Cities: An OECD Approach. Urban 20 White Paper. An OECD White Paper for the Urban 20 (U20)*, Buenos Aires, http://www.urban20.org/item/ejes-y-documentos-clave/U20_WP_Inclusive_growth_in_cities.pdf (15.02.2019).
- OECD/EU (2018a), *Settling In 2018: Main Indicators of Immigrant Integration*, (Paris/European Union ve Bruxelles: OECD Publishing).
- OECD/EU (2018b), *Settling In 2018: Indicators of Immigrant Integration*, (Paris/European Union ve Bruxelles: OECD Publishing).
- Özüekren, A. Sule, ve Ronald Van Kempen (2002), "Housing Careers of Minority Ethnic Groups: Experiences, Explanations And Prospects", *Housing Studies*, 17(3): 365-379.
- Painter, Gary, Stuart Gabriel, ve Dowell Myers (2001), "Race, Immigrant Status, and Housing Tenure Choice", *Journal of Urban Economics*, 49(1): 150-167.

- Painter, Gary, ve Zhou Yu (2014), "Caught in the Housing Bubble: Immigrants' Housing Outcomes in Traditional Gateways And Newly Emerging Destinations", *Urban Studies*, 51(4): 781-809.
- Phillips, Deborah ve Malcolm Harrison (2010), "Constructing an Integrated Society: Historical Lessons For Tackling Black and Minority Ethnic Housing Segregation in Britain", *Housing Studies*, 25(2): 221-235.
- Phillimore, Jenny (2013), "Housing, Home and Neighbourhood Renewal in the Era of Superdiversity: Some Lessons from the West Midlands", *Housing Studies*, 28(5): 682-700.
- Refugees International (2016), *Except God, We Had No One": Lack of Durable Solutions for Non-Syrian Refugees in Turkey*, Şubat, <https://www.refugeesinternational.org/reports/2017/2/turkey> (22.12.2018).
- Reuters (2016), "We Don't Have a Refugee Crisis, We Have a Housing Crisis", <http://www.housingeurope.eu/resource-753/we-don-t-have-a-refugee-crisis-we-have-a-housing-crisis> (12.02.2019).
- Robinson, David ve Sioned Pearce (2009), *Housing Market Renewal and Community Cohesion* (London: DCLG).
- Rothwell, Jonathan ve Douglas S. Massey.. (2010), "Density Zonning and Class Segregation in U.S. Metropolitan Areas", *Social Science Quarterly*, 91 (5): 1123- 1143.
- Sanderson, R. Matwhew, Ben Derudder, Michale Timberlake ve Frank Witlox (2015), "Are World Cities Also World Immigrant Cities? An International, Cross-City Analysis of Global Centrality and Immigration", *International Journal Of Comparative Sociology*, 56(3-4): 173-197.
- Semyonov, Moshe, Noah Lewin-Epstein ve Eldad Davidov (2003), "Period and Duration Effects on the Value of Housing among Immigrants", *Social Science Research*, 32(1): 2-24.
- Simone, Dylan ve K. Bruce Newbold (2014), "Housing Trajectories Across the Urban Hierarchy: Analysis of the Longitudinal Survey of Immigrants To Canada, 2001–2005", *Housing Studies*, 29(8): 1096-1116.
- Rikke Skovgaard Nielsen, Emma Holmqvist, Hanna Dhalmann ve Susanne Søholt (2015), "The Interaction of Local Context and Cultural Background: Somalis' Perceived Possibilities in Nordic Capitals' Housing Markets", *Housing Studies*, 30(3): 433-452.
- Soederberg, Susanne (2019) "Governing Global Displacement in Austerity Urbanism: The Case of Berlin's Refugee Housing Crisis", *Development and Change*, 50 (4), 923- 947.
- Sönmez, Mehmet E. (2016), "Suriyeli Sığınmacıların Gaziantep Şehrindeki Mekânsal Dağılışı ve Geleceği", *TUCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu*, 13- 14 Ekim 2016, Ankara.
- Şahin, Fatma (2016), "Gaziantep Gönünü ve Kapılarını Suriyelilere Açtı", *İller ve Belediyeler Dergisi*, 813, Ocak, 4-7.
- Şarbak, Zekeriya (2018), "İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatları", *İller ve Belediyeler Dergisi*, 837-8, Ocak- Şubat, 30- 34.
- Thomas, Ren (2013), "Viewing Immigrants' Neighbourhood and Housing Choices Through the Lens of Community Resilience", *S.A.P.I.EN.S. Surveys and Perspectives Integrating Environment and Society*, 6(1): 1-10.
- TMMOB Şehir Plancılar Odası İstanbul Şubesi (TMMOB-ŞPO) (2017), *Kent Mülteciliği ve Planlama Açısından Yerel Sorumluluklar Değerlendirme Raporu: Suriyeli Yeni Komşularımız, İstanbul Örneği*, https://issuu.com/sehirplancilariodasiistanbul/docs/kent_multeciligi_planlama_acisindan (11.01.2019).

- Türk, Gül D. (2016), "Türkiye'de Suriyeli Mültecilere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetine İlişkin Bir Değerlendirme", *Marmara İletişim Dergisi*, 25: 145-157.
- Tümen, Semih (2016), "The Economic Impact of Syrian Refugees on Host Countries: Quasi-Experimental Evidence from Turkey", *American Economic Review*, 106 (5): 456- 460.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi- İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu (2018), *Göç ve Uyum Raporu*, Mart, https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2018/goc_ve_uyum_raporu.pdf (23.12.2018).
- UNHCR (2010), *Refugee Homelessness in Hungary*, <https://www.unhcr.org/protection/operations/4bd59fe96/refugee-homelessness-hungary.html> (17.02.2019).
- UNHCR, (2013), *Where is My Home? Homelessness and Access to Housing among Asylum-seekers, Refugees and Persons with International Protection in Poland*, <https://www.refworld.org/docid/51b57ce74.html> (17.02.2019).
- UNHCR (2016), *Evaluation of UNHCR's Emergency Responses to the Influx of Syrian Refugees in Turkey*, UNHCR.
- UNHCR (2018), *Turkey: Engaging at Local Level and Promoting Social Cohesion*, <https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2018/09/10.-UNHCR-Turkey-Engaging-at-the-Local-Level-and-Promoting-Social-Cohesion.pdf> (15.12.2018).
- Wain, F., John (2017), "Shelter for Refugees Arriving in Greece, 2015-17", *Forced Migration Review: Shelter in Displacement*, Oxford University Refugee Studies Centre, 55: 20- 22.
- Wiles, Janine (2008), "Sense of Home in a Transnational Social Space: New Zealanders in London", *Global Networks*, 8(1): 116-137.
- Woods, Aueven E., ve Nihal Kayalı (2017), *Engaging Syrian Communities: The Role of Local Government in Istanbul*, Istanbul Policy Center (Sabancı University).
- World Habitat Awards (2007), "Azerbaijan Integrated Community Shelters", <https://www.world-habitat.org/world-habitat-awards/winners-and-finalists/azerbaijan-integrated-community-shelters/> (12.02.2019).
- Van der Laan Bouma-Doff, Wenda (2007), "Involuntary Isolation: Ethnic Preferences and Residential Segregation", *Journal of Urban Affairs*, 29(3): 289-309.
- Van Kempen, Ronald (2005), "Segregation and Housing Conditions of Immigrants in Western European Cities", Yuzi Kazepov (Der.), *Cities of Europe: Changing Contexts, Local Arrangements, and the Challenge to Urban Cohesion*, Wiley-Blackwell Publishing: 190-209.
- Verdugo, Gregory (2015), "Public Housing Magnets: Public Housing Supply and Immigrants' Location Choices", *Journal of Economic Geography*, 16(1): 237-265.
- Vertovec, Steven (2007), "Super-diversity and Its Implications", *Ethnic and Racial Studies*, 30(6):1024-1054.
- 3RP (2018), *Regional, Refugee and Resilience: In Response to Syria Crisis- Turkey, 2018.*, <https://reliefweb.int/report/turkey/turkey-regional-refugee-resilience-plan-3rp-2018-2019-response-syria-crisis-entr> (17.12.2018)